

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

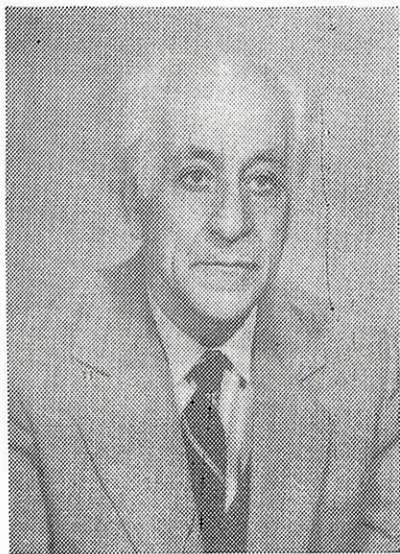
ՖՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК АРМЕНИИ
ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

ՌՈՒԲԵՆ ՎԱՐՈՍԻ
ԶԱՐՅԱՆ

РУБЕН ВАРОСОВИЧ
ЗАРЯН

ԵՐԵՎԱՆ — 1998

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
АРМЕНИИ
ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
МАТЕРИАЛЫ К БИОБИБЛИОГРАФИИ УЧЕНЫХ
АРМЕНИИ
№ 49

РУБЕН ВАРОСОВИЧ
ЗАРЯН

Вступительная статья Л. О. АХВЕРДЯНА
Библиография составлена Р. А. КАРАПЕТЯН

ИЗДАТЕЛЬСТВО НАН АРМЕНИИ
ЕРЕВАН 1993

ԸՆԹԵՐՈՍԱՄԻՈՂ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՖԻԶԻԿԱՄԵՆՏԱԼ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

№ 49

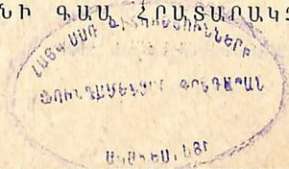
A I
19463

ՌՈՒԲԵՆ ՎԱՐՈՍԻ ԶԱՐՅԱՆ

Ներածականը Լ. Շ. ՀԱՆՎԵՐԴՅԱՆԻ

Մատենագիտությունը կազմել է Ռ. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1993

Տպագրվում է Հայաստանի ԳԱԱ փիլիսոփայության և բանասիրության
բաժանմունքի բյուրոյի հրաշխավորությամբ և ֆունդամենտալ գիտական
գրադարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Խ Մ Բ ա գ ր ա կ ա ն Կ ռ Լ Ե գ ի ա

Ս. Հ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ (նախագահ), Հ. Գ. ԲԱԿԼԱՎԱԶՅԱՆ,
Գ. Բ. ՂԱՐԻԲԶՅԱՆՅԱՆ, Ռ. Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, Վ. Ս. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

Պատասխանատու խմբագիր՝ Լ. Հ. ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆ

Печатается по рекомендации бюро Отделения философии и
филологии НАН Армении и по решению ученого совета
Фундаментальной научной библиотеки НАН Армении

Редакционная коллегия

С. А. ВАРДАНЯН (председатель), О. Г. БАКЛАВАДЖЯН,
Г. Б. ГАРИБДЖАНЫАН, Р. М. МАРТИРОСЯН, В. С. НАЛБАНДЯН,

Ответственный редактор: Л. О. АХВЕРДЯН

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՍ. ԱԿԱԳԵՄԻՆՈՍ
ՌՈՒԹԵՆ ՎԱՐՈՍԻ ԶԱՐՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ
ԳՈՐԾՈՒՆՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵԹՎԵՐԸ

- Ռուբեն Վարոսի Զարյանը ծնվել է 1909 թ. սեպտեմբերի 1-ին Ալեքսանդրապոլում (ներկայումս՝ ք. Գյումրի)։
- 1929 թ. ավարտել է Թիֆլիսի Ալ. Մյասնիկյանի անվ. մանկավարժական ուսումնարանը։
- 1929—1932 թթ. Ախալքալաքի միջնակարգ դպրոցում հայոց լեզվի և գրականության դասատու։
- 1933 թ. Թիֆլիսի «Գրոհ» հանդեսի պատասխանատու քարտուղար։
- 1934 թ. Հայաստանի խորհրդային գրողների միության անդամ։
- 1936 թ. ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի լեզվագրական ֆակուլտետը։
- 1937—1939 թթ. դասավանդել է Երևանի մանկավարժական ուսումնարանում։
- 1938 թ. կրտսեր գիտական աշխատակից ԽՍՀՄ ԳԱ Հայկական մասնաճյուղի գրականության և լեզվի ինստիտուտում։
- 1938—1947 թթ. Հայպետհրատի գեղարվեստական գրականության բաժնի վարիչ։
- 1940 թ. շնորհվել է բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան։
- 1940—1943 թթ. ԽՍՀՄ ԳԱ Հայկական մասնաճյուղի գրականության և լեզվի ինստիտուտի գիտխորհրդի անդամ։
- 1941—1943 թթ. «Սովետական գրականություն» ամսագրի պատասխանատու խմբագիր։
- 1942 թ. առ այսօր Հայկական թատերական ընկերության (1986 թ.՝ Հայաստանի թատերական գործիչների միության) անդամ։
- 1943 թ. առ այսօր Հայաստանի ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվ. գրականության ինստիտուտի գիտխորհրդի անդամ։

- 1948—1958 թթ. Երևանի թատերական ինստիտուտի արվեստի պատմության և տեսության ամբիոնի վարիչ:
- 1949—1990 թթ. Հայ թատրոնի պատմության դասախոս Գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտում:
- 1950—1953 թթ. Հայաստանի ԳԱ արվեստների պատմության և տեսության սեկտորի ավագ գիտաշխատող:
- 1952 թ. Հայկական թատերական ընկերության վարչության անդամ:
- 1953 թ. պարգևատրվել է «Պատվո նշան» շքանշանով:
- Գաբրիել Սունդուկյանի անվան թատրոնի գեղարվեստական խորհրդի անդամ:
- 1953—1958 թթ. Հայաստանի ԳԱ արվեստների տեսության և պատմության սեկտորի վարիչ:
- 1955 թ. «Սովետական արվեստ» ամսագրի խմբագրական կոլեգիայի անդամ:
- 1958—1987 թթ. Հայկական ԽՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի գիտակետ:
- 1958 թ.-առ այսօր գրականության և արվեստի թանգարանի գիտխորհրդի անդամ:
- 1961 թ. շնորհվել է Հայկական ԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:
- 1962 թ. շնորհվել է արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:
- 1963 թ. շնորհվել է պրոֆեսորի գիտական կոչում:
- 1964 թ.-առ այսօր Հայկական թատերական ընկերության նախագահության անդամ:
- 1966 թ. հիմնադրել է շեքսպիրագիտության հայկական կենտրոն:
- 1969 թ. պարգևատրվել է Հայկական ԽՍՀ Գերագույն խորհրդի պատվոգրերով:
- 1970 թ. ընտրվել է Գերմանական շեքսպիրյան ընկերության անդամ (Վայմար, Գերմանիա):
- 1970—1987 թթ. Հայկական խորհրդային հանրագիտարանի խմբագրական կոլեգիայի անդամ:
- 1974—1981 թթ. ՀԽՍՀ Մինիստրների խորհրդին առընթիւր գրականության, արվեստի, ճարտարապետության և քաղաքաշինության ասպարեզում պետական մրցանակների հանձնաժողովի նախագահ:

- 1974 թ. ընտրվել է Հայաստանի պետութունների ակադեմիայի թղթակից անդամ:
- 1975 թ. Հայ արվեստին նվիրված միջազգային առաջին սիմպոզիումի պատվիրակության ղեկավար (Բերգամո, Իտալիա):
- 1977—1987 թթ. Հայկական ԽՍՀ գիտությունների ակադեմիայի փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի գիտխորհրդի անդամ:
- 1978 թ. Հայ արվեստին նվիրված միջազգային երկրորդ սիմպոզիումի կազմկոմիտեի նախագահի տեղակալ:
- 1979 թ. պարգևատրվել է «Ժողովուրդների բարեկամություն» շքանշանով՝ ծննդյան 70-ամյակի առթիվ:
- 1981 թ. Իտալիայում Հայ արվեստի միջազգային երրորդ սիմպոզիումի Հայաստանի պատվիրակության ղեկավարի տեղակալ:
- ՀԽՍՀ պետական մրցանակի դափնեկիր:
 - Ընտրվել է Հոտմի «Տիրերինա» ակադեմիայի թղթակից անդամ:
- 1983 թ. Թրիլսիում վրաց արվեստի միջազգային չորրորդ սիմպոզիումի հայկական պատվիրակության ղեկավար:
- 1984—1990 թթ. Արուլյանի տուն-թանգարանի գիտական խորհրդի նախագահ:
- 1985 թ. Հայ արվեստին նվիրված միջազգային չորրորդ սիմպոզիումի կազմկոմիտեի նախագահի տեղակալ:
- 1986 թ. ընտրվել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս:**
- Հայաստանի ԳԱ արվեստի ինստիտուտի դիրեկցիային կից խորհրդական:
- 1987 թ. Հայաստանի թատերական գործիչների միության նախագահության անդամ:
- 1989 թ. պարգևատրվել է Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահության պատվոգրով՝ ծննդյան 80-ամյակի առթիվ:

ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА
НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК АРМЕНИИ
РУБЕНА ВАРОСОВИЧА ЗАРЯНА

Рубен Варосович Зарян родился 1 сентября 1909 г. в Александрополе (ныне г. Гюмри, Армения).

1929 г. Окончил Тифлисское педагогическое училище им. Ал. Мясникяна.

1929—1932 гг. Учитель армянского языка и литературы в Ахалкалакской средней школе.

1933 г. Ответственный секретарь журнала «Грой» (Тифлис).

1934 г. Член союза советских писателей Армении.

1936 г. Окончил филологический факультет Ереванского гос. университета.

1937—1939 гг. Преподавал в Ереванском педагогическом училище.

1938 г. Младший научный сотрудник Института литературы и языка Армянского филиала АН СССР.

1938—1947 гг. Зав. отделом художественной литературы Армгосиздата.

1940 г. Присуждена ученая степень кандидата филологических наук.

1940—1943 гг. Член ученого совета Института литературы и языка Армянского филиала АН СССР.

1941—1943 гг. Ответственный редактор журнала «Советакан гранкунутюн» («Советская литература»).

1942 г.—н/вр. Член Армянского театрального общества (с 1986 г.—Союз театральных деятелей Армении).

- 1943 г.—н/вр. Член ученого совета Института литературы им. М. Абегамяна НАН Армении.
- 1948—1958 гг. Зав. кафедрой истории и теории искусства в Ереванском театральном институте.
- 1949—1990 гг. Лектор истории армянского театра Художественно-театрального института.
- 1950—1953 гг. Старший научный сотрудник сектора истории и теории искусств АН АрмССР.
- 1952 г. Член правления Армянского театрального общества.
- 1953 г. Награжден орденом «Знак почета».
- Член художественного совета театра им. Габриэла Сундукяна.
- 1953—1958 гг. Заведующий сектором истории и теории искусств АН Армении.
- 1955 г. Член редколлегии журнала «Советакан арвест» («Советское искусство»).
- 1958—1987 гг. Директор Института искусств АН Армянской ССР.
- 1958 г.—н/вр. Член ученого совета Музея литературы и искусства.
- 1961 г. Присвоено почетное звание заслуженного деятеля искусств Армянской ССР.
- 1962 г. Присуждена ученая степень доктора искусствоведения.
- 1963 г. Присвоено ученое звание профессора.
- 1964 г.—н/вр. Член президиума Армянского театрального общества.
- 1966 г. Основал Армянский центр шекспироведения.
- 1969 г. Награжден Почетной грамотой Верховного Совета Армянской ССР.
- 1970 г. Избран членом Немецкого общества шекспироведения (Веймар, Германия).
- 1970—1987 гг. Член редакционной коллегии Армянской советской энциклопедии.
- 1974—1981 гг. Председатель комиссии по государственным премиям в области литературы, искусства, архитектуры и градостроительства при Совете Министров АрмССР.
- 1974 г. Избран членом-корреспондентом Академии наук Армении.

1975 г. Руководитель делегации первого международного симпозиума, посвященного армянскому искусству (Бергамо, Италия).
1977—1987 гг. Член ученого совета Института философии и права АН АрмССР.

1978 г. Заместитель председателя оргкомитета второго международного симпозиума, посвященного армянскому искусству.

1979 г. Награжден орденом «Дружбы народов» к 70-летию со дня рождения.

1981 г. Заместитель руководителя делегации Армении на третьем международном симпозиуме по армянскому искусству в Италии.

—Лауреат Гос. премии АрмССР.

—Избран членом-корреспондентом Римской академии «Тибериана».

1983 г. Руководитель армянской делегации на четвертом международном симпозиуме по грузинскому искусству в Тбилиси.

1984—1990 гг. Председатель ученого совета Дома-музея Абовяна.

1985 г. Заместитель председателя оргкомитета четвертого международного симпозиума по армянскому искусству.

1986 г. Избран академиком Академии наук Армении.

—Советник при дирекции Института искусств АН Армении.

1987 г. Член президиума Союза театральных деятелей Армении.

1989 г. Награжден Почетной грамотой Президиума Верховного Совета Республики Армении к 80-летию со дня рождения.

ԿՅԱՆՔԻ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

Վերջին քառասուն տարվա հայ արվեստաբանության բաղձաթիվ հանգույցներ կապվում են Հայաստանի ԳԱԱ ակադեմիկոս, արվեստագիտության դոկտոր Ռուբեն Զարյանի անվան հետ: Եվ դա հասկանալի է. 1953-ից ի վեր լինելով Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի արվեստների տեսության և պատմության սեկտորի վարիչը, ապա 1958-ից մինչև 1987-ը այդ սեկտորի հիման վրա ստեղծված արվեստի ինստիտուտի տնօրենը, ունենալով մշտարթուն նախաձեռնող ոգի, նա եղել է մեր արվեստաբանական աչքի ընկնող ձեռնարկումների կազմակերպիչն ու մասնակիցը, դրա հետ միասին՝ զրականագիտական և թատերագիտական մեծաթիվ աշխատությունների ու հոդվածների հեղինակը:

Ռուբեն Վարոսի Զարյանը (Ղազանչյան) ծնվել է 1909-ի սեպտեմբերի 1-ին Ալեքսանդրապոլ քաղաքում: Բայց եթե այդ քաղաքի հետ նա կապված է ծնունդով, ապա իր մանկության ու պատանեկության տարիներով կապված է Թիֆլիսի հետ, այն տարիների Թիֆլիսի, որ դեռևս չէր կորցրել հայ մշակույթի նշանավոր կենտրոնի ավանդները, երբ դեռ փեթակի պես գործում էր Հովհ. Թումանյանի հիմնադրած Հայարտունը և դեռ ընդունակ էր հայ նորահաս պատանեկությանը տալ հայրենի մշակույթի սեր և ճաշակ: Թիֆլիսում են կաղձավորվում ապագա զրականագետի և արվես-

տաբանի հակումներն ու նախասիրությունները: Նա այստեղ է ավարտել միջնակարգ կրթությունը, մի որոշ ժամանակ էլ ուսանել Հայարտան դրամատիկական ստուդիայում:

Բարձրագույն կրթությունը ստացել է Երևանի պետական համալսարանում, 1936-ին ավարտելով նրա լեզվադրական ֆակուլտետը:

Կարևոր է նկատել, որ Ռուբեն Զարյանն իբրև գրականագետ ձևավորվել է երեկի դասախոսների հսկողությամբ, որոնց հանդեպ իր խոր երախտագիտությունը նա արտահայտել է ընթերցողներին լավ հայտնի իր «Հուշապատումի» և «Մայրամուտից առաջ» հատորների բազմաթիվ էջերում: Համալսարանական միջավայրից ոչ պակաս՝ երիտասարդ Զարյանի աշխարհայացքի և աշխարհազգացողության վրա ազդեցություն են ունեցել իր անմիջական շփումները Եղիշե Զարենցի, Ալեքսանդր Շիրվանզադեի, Երվանդ Շահազիզի, Ավետիք Իսահակյանի, Դերենիկ Դեմիրճյանի, հայ գրականության և արվեստի ուրիշ մեծանուն գործիչների հետ: Այդ ամենը նպաստել են, որ ի բնե աչքաբաց երիտասարդը բավականաչափ վաղ հայտնվի գրական-գեղարվեստական կյանքի կենտրոնում: 1932-ից ի վեր նրա անունը երևում է պարբերական մամուլի էջերում:

Նա բանասիրական գիտությունների առաջին թեկնածուներից մեկն է մեր իրականության մեջ. 1940-ին պաշտպանել է «Աբովյանի «Նախաշավիղը» և նրա պատմությունը» դիսերտացիոն աշխատությունը և ցտացել իր հայցած գիտական աստիճանը: Այդ թեման հեղինակի վաղեմի նախասիրությունների արգասիքն էր: Նրան գրականագետի համբավ էր բերել ոչ այլ ինչ, քան «Աբովյանի կյանքը» թեև փոքրածավալ, բայց թարմաշունչ աշխատությունը: Եվ եթե

հեղինակը հետևողականորեն շրջապատում էր ուսումնասիրության բացառիկ խոստումնալից հունով, ապա դրա պատճառը հրատարակչական և խմբագրական բազմազբառ աշխատանքը եղավ՝ Հայպետհրատի գեղարվեստական գրականության բաժնի վարիչ (1938—1947 թթ.), «Սովետական գրականություն» ամսագրի խմբագիր (1941—1943 թթ.): Ե՛վ մեկ, և՛ մյուս պաշտոններում Ռ. Զարյանի գործունեությունը եղավ ավելի քան արդյունավետ, բայց երկուսի համար էլ նա ենթարկվեց վարչական տույժերի և զրկվեց այդ պաշտոններից: Ընդգծելի է նրա գործունեության մի հատկությունը՝ ճանապարհ բանալ օժտված երիտասարդության առաջ՝ Անահիտ Սահինյան, Վիգեն Խեչումյան, Մարո Մարգարյան, Գեորգ Էմին, վերջապես, Պարույր Սեակ:

Հետագա տարիներին Ռ. Զարյանն իր գործունեության զլխավոր ասպարեզը դարձրեց թատերագիտությունը, որտեղ նրա ձեռքբերումները եղան ավելի նշանակալի: Ծիշտ է, ժամանակին տիրող քաղաքական իրադրության թելադրանքով այստեղ ևս հանիրավի մեղադրանքները պակաս չեղան (1949-ին, ի թիվս իր մի շարք գրչակիցների, նա մեղադրվեց իբրև, այսպես կոչված «կոսմոպոլիտ» թատերական քննադատ), որն արգելակեց, բայց արգելք չեղավ նրա թատերագիտական և մանկավարժական գործունեությանը: 1948—1958 թթ. նա եղել է Երևանի թատերական ինստիտուտի (1952-ից՝ Գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտ) արվեստի պատմության և տեսության ամբիոնի վարիչը, հայ թատրոնի պատմության առարկայի դասախոս: Իբրև դասախոս նա շարունակեց աշխատել հետագայում ևս՝ տասնյակ տարիներ: Ինստիտուտի շրջանավարտ բազմաթիվ դերասաններ, թատերագետներ ու բեմադրիչներ նրա սաներն են:

Բայց նրա համար ավելի մեծ կարևորություն ունեցավ արվեստաբանության, իբրև գիտության, կազմակերպման գործը: 1953—1958 թթ. նա եղել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի արվեստների տեսության և պատմության սեկտորի վարիչը, 1958-ից նույն սեկտորի հիման վրա ըստեղծված արվեստի ինստիտուտի տնօրենը:

Ակներև են Ռ. Զարյանի ծառայություններն այդ ինստիտուտը կազմակերպելու և հայ արվեստաբանության կենտրոնը դարձնելու գործում: Նրա 34-ամյա տնօրինության ընթացքում ինստիտուտում ստեղծվել են կերպարվեստի, հրաժշտագիտության, ճարտարապետության, ժողովրդական արվեստի, թատրոնի, կինոարվեստի և հեռուստատեսության բաժիններ, ինչպես նաև շեքսպիրագիտության կենտրոն և շեքսպիրագիտական գրադարան: Լույս են տեսել հայ արվեստի բոլոր ճյուղերին վերաբերող բազմաթիվ գրքեր՝ արվեստագիտական մի ամբողջ գրադարան, որն արտացոլում է հայ արվեստագիտության զարգացման նոր աստիճանը. կազմակերպել է հայ արվեստին նվիրված միջազգային հինգ գիտաժողով՝ առաջինը, երրորդը և հինգերորդը կայացել են Իտալիայում, երկրորդը և չորրորդը՝ Նրեանում: Աննախադեպ իրենց ծավալով և միջազգային արվեստաբանական մտքի ընդգրկումով, այդ գիտաժողովները բացառիկ դեր խաղացին հայ միջնադարյան արվեստի գիտական լուսաբանության և միջազգային ճանաչման գործում:

Ինստիտուտի համագործակցությամբ Միլանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտին առընթեր ստեղծվել է հայ արվեստի ուսումնասիրման և վավերագրման կենտրոն, Հռոմի համալսարանին առընթեր՝ հայ մշակույթի ուսումնասիրման կենտրոն: Այդ գիտական համագործակցության արդյունքն են

КРАТКИЙ ОЧЕРК ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Имя Серик (Сируи) Давтян известно армянской научной общественности как искусствоведа-этнографа, но помимо этого, своей разносторонней деятельностью она приобрела признание как общественно-государственный деятель и как педагог.

Серик Давтян принадлежит к старшему поколению армянских ученых, жизнь и деятельность которой можно разделить на три основных этапа: период педагогической и общественно-государственной деятельности (1913-1930-е гг.), годы лишения свободы и ссылки (1937-1947 гг.) и период научно-практической деятельности (1950-1970-е гг.).

Серик Степановна Давтян родилась 18 сентября 1893г. в г. Дилижане (Армения), в семье потомственного учителя. В 1913 г. сразу после окончания с золотой медалью третьей Тифлисской женской гимназии, она приступает к преподавательской работе - сначала в Дилижане, а затем в Баку и Саратове (1913-1920 гг.). В этот период она одновременно училась на историко-филологическом факультете Саратовского университета.

Вернувшись на родину в 1920 г., С.Давтян преподавательскую работу сочетает с активной деятельностью в области народного просвещения, затем в системе государственного управления (1930-е гг.) вплоть до трагического 1937 г. Публикации С.Давтян тех лет соответствуют роду и характеру ее занятий, а также духу того времени (библ. 1,2,3,4,5). Как и многие другие, в 1937 г. С.Давтян была арестована по необоснованному обвинению, приговорена к десяти годам лишения свободы и сослана в город Магадан. Отбыв ссылку в 1947 г., она возвращается в Дилижан и начинает работать в городской библиотеке (1947-1954 гг.). Пренебрегая известными ограничениями и запретами, С. Давтян часто тайно приезжает в Ереван, чтобы достать литературу для Дилижанской библиотеки¹. Помимо библиотечной работы, в те годы она занимается созданием краеведческого музея и кружков по рукоделию, собирает полевой материал для своих будущих трудов, преподает в школе.

¹ Из воспоминаний Нерик Нерсесовны Давтян - дочери Серик Степановны Давтян.

Թատերագիտության ասպարեզում Ռ. Զարյանի մնալուն գործերը հայ բեմի մեծ վարպետներ Սիրանուշին և Պետրոս Աղամյանին նվիրված մենագրություններն են՝ ներանց արտիստական էության խորունկ ըմբռնումով, ըստեղծած կերպարների թատերագիտական վերլուծումներով, ժամանակաշրջանի հետ արվեստագետների ունեցած կապերի բացահայտումներով:

Շեքսպիրագիտության մեջ՝ «էջեր հայկական շեքսպիրապատումից» երկու հատորը, որոնց մեջ ամփոփված են հեղինակի վաղեմի նախասիրության և շատ տարիների մտորումների արդյունքները: Այդ երկհատորյակն է, որի համար 1981-ին հեղինակն արժանացավ Հայկական ԽՍՀ պետական մրցանակի:

Կա մի ասպարեզ, ուր Ռ. Զարյանն անմրցելի է, ուր նրա գրիչը եղել է ավելի բեղմնավոր, քան մեկ ուրիշինը՝ հուշապատումը: Հուշեր շատերն են գրում, բայց Ռ. Զարյանը գրականության այդ տարատեսակում հասել է մի արդյունքի, որ աննախադեպ է՝ ստեղծելով մեծահարուստ մի պատկերասրահ՝ այն մարդկանց դիմանկարների, որոնց հետ նա շփումներ է ունեցել իր երկար ու ձիգ կյանքի ընթացքում: Եվ քանի որ շատ մեծ է այդ մարդկանց թիվը և հեղինակին ոչինչ չի պակասել նրանց սիրով ու երախտագիտությամբ պատկերելու համար, ապա, դրա շնորհիվ նրա «Հուշապատում» և «Մայրամուտից առաջ» հատորները կարելի է դիտել իբրև գրականության և արվեստի վերջին կես դարի պատմության յուրահատուկ մի հանրագիտարան՝ ոչ միայն զբաղալով, այլև երկրորդական, մինչև իսկ երրորդական գործող անձերով: Այս վերջին պարագան շատ էական է, քանի որ բոլորն առաջին կարգի մեծությունների մասին են գրում,

խակ մշուսները՝ ուսուցիչներ, լրագրողներ, դերասաններ և այլն, որոնք մշակութային կյանքի միջավայր են ստեղծում, առանց նշանավորների շարքը դասվելու, մոռացվում են իսպառ: Ռ. Զարյան-հուշագիրը նրանց առանձին ուշադրության է արժանացրել՝ դրանով իսկ մշակույթի պատմությունը ներկայացնելով ավելի ամբողջաբար և հարգանքի տուրք տալով նրանց, որոնց մեծ մասը զոհն է դարձել բռնապետական կամայականության:

Ռ. Զարյանի գրական, գիտական, մանկավարժական աշխատանքները մշտապես ուղեկցվել են հասարակական լայնահուն գործունեությամբ: Ասել, թե նա եղել է Հայկական ԽՍՀ գրականության, արվեստի և ճարտարապետության պետական մրցանակների հանձնաժողովի նախագահը (1974-1981 թթ.), հանդիսանում է Հռոմի «Տիբերինա» ափագեմիայի թղթակից անդամ, անդամն է գերմանական շեքսպիրագիտության ընկերության, Հայաստանի գրողների միության վարչության, Թատերական գործիչների միության նախագահության, տարբեր հաստատությունների գիտական և գեղարվեստական խորհուրդների, հանդեսների խմբագրական կոլեգիաների, նշանակում է քիչ բան ասել: Կարևոր է ընդգծել, որ ամենուրեք նա եղել է ոչ թե պատվավոր անդամ, այլ մշակույթի զարգացմանն իր նպաստը բերող նախանձախնդիր գործիչը:

Կարծես թե շատ էլ ծանրակշիռ բան չէ նման գործչի մասին խոսելիս նշել, որ նա հանդես է եկել գեկուցումներով: Սակայն հարկավոր է շեշտել, որ դա եղել է նրա կյանքի կարևոր գործերից մեկը: Տիրապետելով նաև բանավոր խոսքի արվեստին, Ռ. Զարյանը մշակույթի տարբեր երևույթների մասին հարյուրավոր գեկուցումներ է կարդացել ոչ միայն

հոբելյանական մեծաշուք հանդեսներում, այլև գյուղերում, արտադրական ձեռնարկություններում, ուսումնական հաստատություններում, հայ գաղթօջախներում (Եգիպտոս, Լիբանան, Սիրիա, Անգլիա, Իտալիա, Կանադա և այլուր)։

Բանավոր ելույթներով Ռ. Զարյանը հետամուտ է նույն նպատակին, ինչ որ իր աշխատություններով՝ արվեստաբանորեն իմաստավորել, բարձրացնել, հաստատել հայ գեղարվեստական մշակույթը։

Ռ. Զարյանի աշխատությունները թարգմանվել են ռուսերեն, վրացերեն, գերմաներեն, ֆրանսերեն, իտալերեն, իսպաներեն։

Այսպես միանպատակ և ամբողջական է Ռ. Զարյանի բազմաճյուղ գործունեությունը, ինչպես ինքն է իբրև արվեստաբան և անհատականություն։

ՀՀԳԱԱ քղբակից անդամ
ՀԱՅՎԵՐԴՅԱՆ ԼԵՎՈՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍԻ

КРАТКИЙ ОЧЕРК ЖИЗНИ, НАУЧНОЙ, ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

С именем академика НАН Армении, доктора искусствоведения Рубена Заряна связаны важнейшие вехи армянского искусствознания последних четырех десятилетий. И это закономерно. Будучи с 1953 г. заведующим сектором теории и истории искусств АН АрмССР, а с 1958 по 1987 гг. директором Института искусств, созданного на основе названного сектора, он стал организатором и активным участником большинства важных событий в истории нашего искусствознания, выступил в качестве автора многочисленных литературоведческих и театроведческих исследований.

Рубен Варосович Зарян (Казанчян) родился 1-го сентября 1909 г. в г. Александрополе, однако с этим городом он связан лишь рождением, а детство и юность его прошло в Тифлисе. В те годы этот город еще не утратил своей выдающейся роли в армянской культуре, еще действовал «Айартун» (Дом армянского искусства), основанный Туманяном и пробуждающий в армянской молодежи любовь к родной культуре. В Тифлисе формируются взгляды и убеждения будущего искусствоведа. Здесь он окончил среднюю школу, некоторое время учился в драматической студии «Ай-артуна».

Высшее образование Р. Зарян получил в Ереванском университете, окончив в 1936 г. факультет языка и литературы.

Необходимо отметить, что Рубен Зарян как литературовед сформировался под влиянием замечательных педагогов, в адрес которых он неоднократно высказывал свою глубокую благодарность на страницах книг «Воспоминания» и «Перед заходом солнца». На мировосприятие молодого Заряна повлияло не только университетская среда, но и непосредственное общение с Егише Чаренцем, Александром Ширванзаде, Ервандом Шахазизом, Аветиком Исаакяном, Дереником Демирчяном, с другими видными представителями армянской литературы и искусства. Все это способствовало тому, что одаренный от природы молодой человек довольно рано оказался в центре литературно-художественной жизни Армении. С 1932 г. его имя появляется на страницах периодической печати.

Рубен Зарян стал одним из первых в армянской действительности кандидатов филологических наук: в 1940 г. он защитил диссертацию на тему «Предтропье» Абовяна и его история». Эта тема давно привлекала исследователя, и в результате появилась небольшая, но чрезвычайно содержательная работа «Жизнь Абовяна» — книга, принесшая автору известность в литературных кругах.

И если Р. Зарян был непоследователен в литературоведческой деятельности, то причина заключается в его обширной издательской и редакторской деятельности. Он работал заведующим отделом художественной литературы Армгосиздата (1938—1947 гг.) и редактором журнала «Советакан граканутюн» (1941—1943 гг.). И на той, и на другой должности деятельность Р. Заряна была весьма плодотворной. Несмотря на это, он подвергался административным взысканиям и был освобожден от этих должностей. Следует подчеркнуть, что, работая в издательстве и в журнале, он стремился содействовать творчеству молодых, та-

лантливых литераторов: Анаит Саинян, Вигена Хечумяна, Маро Маркарян, Геворга Эмина и, наконец, Паруйра Севака.

Последующие годы своей деятельности Р. Зарян посвятил главным образом театроведению и в этой области достиг еще более значительных результатов. Правда, политическая обстановка того времени способствовала тому, что в 1949 г. в числе других авторов он был назван «космополитическим» театральным критиком. Это, естественно, мешало его работе, но ни на минуту не прерывало ее. С 1948 по 1958 гг. Р. Зарян был заведующим кафедрой теории и истории искусства Ереванского театрального (с 1952 г.—художественно-театрального) института, преподавал в этом вузе историю театра. Свою лекторскую деятельность он продолжал и в последующие годы. Однако гораздо большее значение имела для него организаторская и научная деятельность в области армянского искусствоведения. С 1953 по 1958 гг. Р. Зарян был заведующим сектором истории и теории искусства Академии наук Армении, а с 1958 по 1987 гг.—директором института, созданного на основе сектора.

Неоспоримы заслуги Р. Заряна в создании института и в его превращении в центр армянского искусствоведения. За 34 года его руководства институтом были созданы отделы живописи, музыки, архитектуры, народного творчества, театра, кино и телевидения, а также шекспироведческий центр и шекспироведческая библиотека; вышли в свет многочисленные исследования, посвященные различным областям искусства, целая искусствоведческая библиотека, которая отражает новый уровень развития армянского искусствоведения; было организовано пять международных научных симпозиумов, посвященных армянскому искус-

ству. Первый, третий, пятый состоялись в Италии, второй и четвертый—в Ереване. Беспрецедентные по своему масштабу и представительству, эти симпозиумы имели исключительное значение в деле научного освещения армянского средневекового искусства и его международного признания.

В тесном сотрудничестве с Институтом искусств был создан Центр по изучению и документированию армянского искусства при Миланском политехническом институте и Центр изучения армянской культуры при Римском университете. В результате этого научного сотрудничества в Милане и Риме изданы многочисленные книги, посвященные армянскому средневековому искусству.

Можно смело сказать, что Институт искусств, возглавляемый Р. Заряном, был если не инициатором всех искусствоведческих мероприятий в Армении, то во всяком случае их активным участником. Институт принимал участие во всех международных, всесоюзных и межреспубликанских конференциях, в той или иной степени связанных с армянским искусством.

Чрезвычайно обширна деятельность Р. Заряна как литературоведа и театроведа, внушительно количество изданных им книг и статей, даже если учесть, что они были написаны в течение почти 60-ти лет. Поэтому его вклад в науку можно описать в общих чертах, упомянув лишь о наиболее важных исследованиях ученого.

В литературоведении таковыми были книга «Жизнь Абовяна» и подготовка текста к научному изданию трехтомника Габриела Сундукяна. Конечно, о великом армянском просветителе Хачатуре Абовяне написано и будет написано немало книг. Однако небольшая по объему работа Р. Заряна до сих пор не утратила своего значения благодаря мастерски воссоз-

данному образу Абовяна. Что же касается научного издания произведений Сундукяна, то это пример высокопрофессиональной текстологической работы, осуществление которой стало возможным не только благодаря глубокому изучению литературного наследия великого драматурга, но и на основе блестящего знания тифлиского армянского диалекта.

В области театроведения значительными работами Заряна являются монографии о замечательных мастерах армянской сцены—Сирануйш и Петросе Адамяне. Здесь дан глубокий анализ артистической сущности этих художников и созданных ими сценических образов, показана их связь с эпохой, в которой они творили.

В шекспироведении заслуженной известностью пользуется двухтомный труд Р. Заряна «Страницы армянской шекспирианы», где обобщены результаты многолетних размышлений и исследований автора. За этот труд ученый в 1981 г. был удостоен Государственной премии АрмССР.

Есть область, в которой Р. Зарян непревзойден: это—мемуаристика. Воспоминания пишут многие, однако Р. Зарян в этом литературном жанре достиг выдающихся результатов, создав богатейшую галерею портретов людей, с которыми ему приходилось общаться на протяжении своей долгой жизни, и автор мемуаров смог их прекрасно изобразить. Книги «Воспоминания» и «Перед заходом солнца» можно считать энциклопедией литературы и искусства, охватившей последние полвека. Здесь и главные действующие лица, и второстепенные и даже третьестепенные. Последнее обстоятельство чрезвычайно важно, так как обычно все пишут о звездах первой величины, почти забывая об остальных—учителях, журналистах, актерах—лю-

дах, составляющих культурную среду эпохи. Именно им уделяет особое внимание Зарян—мемуарист, рисуя тем самым более полную картину культурной жизни, отдавая дань уважения людям, многие из которых стали жертвами тоталитарного произвола.

Литературная, научная и педагогическая деятельность Р.Заряна всегда сочеталась с большой общественной работой. Он был председателем комиссии по Государственным премиям Армянской ССР в области литературы, искусства и архитектуры (1974—1981 гг.), является членом-корреспондентом Римской академии «Тиберина», членом Немецкого шекспироведческого общества, входит в состав правления Союза писателей Армении, президиума Союза театральных деятелей, является членом ученых советов различных научных учреждений, сотрудничает в редколлегиях журналов. Весь этот перечень не может, конечно, дать полного представления о его многогранной деятельности. Важно отметить, что он нигде не был просто почетным членом, а всегда выступал как деятель, стремящийся внести свой вклад в развитие культуры.

Когда речь идет об ученом такого масштаба, может показаться не вполне солидным упоминание о том, что он выступал с докладами. Но в данном случае необходимо подчеркнуть, что это стало одним из важнейших дел его жизни. В совершенстве владея искусством устной речи, Р. Зарян прочитал сотни докладов, посвященных разнообразнейшим явлениям культуры. При этом он выступал не только на торжественных и юбилейных собраниях, но и в деревнях, на предприятиях, в учебных заведениях, в зарубежных армянских общинах (в Египте, Ливане, Сирии, Англии, Италии, Канаде и других странах). В своих устных выступлениях Р. Зарян преследовал те же цели, что

и в исследованиях—научно осмыслить, поднять и утвердить армянскую художественную культуру.

Работы Р. Заряна переведены на многие языки мира—русский, грузинский, немецкий, французский, итальянский, испанский.

Такова целенаправленная и многогранная деятельность Р. Заряна, таков и он сам, как личность и как искусствовед.

*Член-корреспондент Национальной Академии
наук Армении*

Л. О. АХВЕРДЯН

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Ռ. Վ. ԶԱՐՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ТРУДАХ Р. В. ЗАРЯНА

Ս. [Գրախոսություն] // Խորհրդ. Հայաստան. — 1940. — 20 մայիսի. —
Գրախոս. Զարյան Ռ. Արովյանի կյանքը. — Եր., 1940:

А. Рец. на кн.: Зарян Р. Жизнь Абовяна.

Արաշյան Գ. Արվեստագետ-գիտնականը: (Ռուբին Զարյանի ծննդյան
70-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան. — 1979. — 12 սեպտ.: Աշխարհ
(Փարիզ). — 1979. — 20 հոկտ.: Զահակիր (Կահիրե). — 1979. — 6 դեկտ.:
Абаджян Г. Искусствовед-ученый: (К 70-летию со дня рождения
Р. Заряна).

Արաշյան Ն. [Գրախոսություն] // Գրակ. թերթ. — 1977. — 4 մարտի. —
Գրախոս. Զարյան Ռ. Շերապիրի հետ. — Եր., 1976:

Адамян Н. Рец. на кн.: Зарян Р. С Шекспиром.

Արաշյան Ն. Մարդիկ, որ ապրեցին այրվելով // Հայրենիքի ձայն. — 1978.
— 22 փետր. — էջ 5. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Հուշապատում. Հ. 2. — Եր.,
1977:

Адамян Н. Люди, которые жили сгорая. — Рец. на кн.: Зарян Р.
Воспоминания. Т. 2.

Աղաթախյան Ա., Հետազոտողի քննախույզ հայացքով // Սովետ. Հա-
յաստան. — 1961. — 30 մարտի. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Աղամյան: Ար-
վեստ. — Եր., 1960:

Агабян С. Испытующим взглядом исследователя. — Рец. на кн.:
Зарян Р. Адамян: Искусство.

Աղավեր. Հասարակ աշխույժ դիտված հրաշքներ: (Տպագորութուններ Ռ. Զարյանի «Հուշապատմի» երկրորդ հատորից) // Գրակ. թերթ. — 1978. 3 մարտի:

Ахавин. Чудеса, увиденные простым глазом: (Впечатления от 2-го тома «Воспоминаний» Р. Заряна).

Աճեմյան Վ. Հափառ եմք, հավատում եմք... [Ռ. Զարյանի ծննդյան 60-ամյակի շնորհիվ] // Սովետ. Հայաստան. — 1969. — 7 դեկտ.:

Аджемян В. Мы горды, мы верим... [К 60-летию со дня рождения Р. Заряна].

Աճաճյան Ն. Գասարոսությունը շարունակվում է: Ռուբեն Զարյանը և իր «էջեր հայ թատրոնի պատմությունից» դիրքը // Ավանգարդ. — 1991. — 11 հունվ. — Գրախոս. Զարյան Ռ. էջեր հայ թատրոնի պատմությունից. — Եր., 1989:

Անդրեասյան Բ. Արվեստարանի նոր շերտերականը // Հայրենիքի ձայն. — 1977. — 23 փետր. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Շերտերի հետ. — Եր., 1976:

Андреасян Б. Новая шекспириада.—Рец. на кн.: Зарян Р. С Шекспиром.

Անտոնյան Գ. Արժեքավոր աշխատություն // Գրակ. Ազրերիչան. — 1958. — № 1. — էջ 117—119. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Սիրանուշ. — Եր., 1956:

Антонян Г. Ценное произведение.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануш.

Ավրանդիլյան Ա. [Գրախոսություն] // Նոր կյանք (Բուխարեստ). — 1961. — 22 դեկտ. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Ազաճյան: Կյանքը. — Եր., 1961:

Авандилян А. Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Жизнь.

Արշառունի Ա. Սիրով և կրքով գրված գիրք // Սովետ. Հայաստան. — 1956. 10 հոկտ. — Գրախոս. Զարյան Ռ. Թատերական դիմանկարներ. — Եր., 1956:

Аршаруни А. Книга, написанная с любовью и страстью.—Рец. на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.

Արվեստարանի ու գրականագիտի վաստակը: [Ռ. Ջարյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Սովետ. արվեստ.—1959.—№ 10.—էջ 58:

Заслуга искусствоведа и литературоведа: [К 50-летию со дня рождения Р. Заряна].

Բարսյան Արշ. [Գրախոսություն] // Գրակ. թերթ.—1954.—19 նոյեմբ.—Գրախոս. Սովետական Գ. Երկերի լիակատար ժողովածու: Հ. 1—3 (Տերտր պաշտպանեց և ծանոթագր. Ռ. Ջարյանը.—Եր., 1951—1952:

Бабаян Арш. Рец. на кн.: Сундукян Г. Полное собрание сочинений: Т.1—3/Подготовка текста и коммент. Р. Заряна.

Բարսյան Արշ. Լուսավոր դիմանկարներ // Գրակ. թերթ.—1975.—1 օգոստ.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Հուշապատում. Հ. 1.—Եր., 1975:

Бабаян Арш. Светлые портреты.—Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Բարսյան Արշ. Սրտանց և ճշմարտացի // Գրակ. թերթ.—1962.—19 ֆեբր.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Աղամյան: Արվեստը.—Եր., 1960:

Бабаян Арш. Правдиво и от сердца.—Рец. на кн.: Зарян Р. А-дамян: Искусство.

Բալիոզյան Ա. Գրքի տեսություն: [Ռ. Ջարյանի «Շեքսպիրը և հաջերը», «Շեքսպիրի հետ» գրքերի մասին] The armenian repoter (New York). —1979 25.—Գաղ.

Балиозян А. Обзор книги: [О книгах Р. Заряна «Шекспир и армяне» и «Вместе с Шекспиром»].

Ա. Բալիոզյան. Ռուբեն Ջարյանի «Արովյանի կյանքը» գրքի մասին The armenian weekly (Boston).—1979.—3 Febr.

Балиозян А. О книге Рубена Заряна «Жизнь Абовяна».

Բոուշկովա Մ. Տպավորություններ «Սիրանույշը» կարգալուց հետո: (Նամակ Պրահայից) // Սովետ. գրակ.—1958.—№ 1.—էջ 159:

Боушкова М. Впечатления от чтения «Сирануиш»: (Письмо из Праги).

Գրիգորյան Ա. Երկու գրքույկ՝ Փափազյանին: [Ռ. Զարյանի «Վահրամ Փափազյան» և Խ. Նոսյանի «Փափազյանը մոտիկից» գրքերի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1974.—№ 12.—էջ 57—59:

Григорян А. Посвящены В. Папазяну: (О книгах Р. Заряна «Ваграм Папазян» и Х. Есаяна «Папазян вблизи»).

Գրիգորյան Կ. [Գրախոսություն] // Գրակ. թերթ.—1940.—30 մայիսի.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Արովյանի կյանքը.—Եր., 1940.—Ստորագր.՝ Կամուար Գ.

Григорян К. Рец. на кн.: Зарян Р. Жизнь Абовяна.

Գրիգորյան Վ., Հուշերի գրքի և անհետաձգելիի մասին // Սովետ. գրակ.—1974.—№ 5.—էջ 148—150.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Վահրամ Փափազյան.—Եր., 1972:

Григорян В. О книге воспоминаний и о неотложном.—Рец. на кн.: Зарян Р. Ваграм Папазян.

Դավթյան Է. Երկար տարիներ արվեստի անդամատնում: [Ռ. Զարյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Երևան.—1959.—6 հոկտ.:

Давтян Л. Долгие годы на поприще искусства: [К 50-летию со дня рождения Р. Заряна].

Դավթյան Վ. Հուշեր, որ նաև դասեր են // Հայրենիքի ձայն.—1975.—10 դեկտ.: Արև (Կահիրե).—1976.—26 փետր.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Հուշագրություն. Հ. 1.—Եր., 1975:

Давтян В. Воспоминания, являющиеся также уроками.—Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Դարոնյան Ս. Խոսքեր քննադատարար: (Բայ նամակ Ռուբեն Զարյանին «Քննադատության մասին՝ քննադատարար» հոդվածի առիթով) // Սովետ. արվեստ.—1973.—№ 4.—էջ 17—24:

Даронян С. Как критик критику: (Открытое письмо Р. Заряну).

Դեմիրճյան Գ. Ռուբեն Զարյան: «Արովյանի կյանքը» // Դեմիրճյան Գ. Երկերի ժողովածու.—Եր., 1963.—Հ. 8.—էջ 576—581:

Демирчян Д. Рубен Зарян: «Жизнь Абовяна».

Երեսուն տարի նվիրված արվեստին: [Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] // Թատերական երկան.—1959.—№ 24.—էջ 26—27:
Тридцать лет, посвященных искусству: [К 50-летию со дня рождения Рубена Заряна].

Երեցյան Վ. [Գրախոսություն] // Նոր կյանք (Բուխարևոս).—1961.—31 մարտի.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Ազամյան: Արվեստը.—Եր., 1960:
Ерецын В. Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.

Ջոհրաբյան Ս. Նշանավոր արվեստագետը իմ հակառակորդ: [Ռ. Զարյանի մասին] // Բանվոր.—1985.—18 հունվ.:
Зограбян С. Выдающийся искусствовед в моей судьбе: [О Р. Заряне].

Էմին Գ. Արտիստը: [Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ]:
// Սովետ. արվեստ.—1970.—№ 2.—էջ 56—57:
Эмин Г. Артист: [К 60-летию со дня рождения Рубена Заряна].

Էմին Գ. [Գրախոսություն] // Երկկողյան երկան.—1976.—23 հունիսի:
Արև (Կահիրե).—1976.—4 օգոստ.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Հուշապատում.
Հ. 1.—Եր., 1975:
Эмин Г. Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Էմին Գ. Ռուբեն Զարյան // Սովետ. Հայաստան.—1970.—№ 7.— էջ
16—17:
Эмин Г. Рубен Зарян.

Էջե հաշկական շերտիրապատումից: [Ռ. Զարյանի գրքի հրատարակության առթիվ] // Զ. ահալիր (Կահիրե).—1978.—15 հունիսի:
Страницы из армянской шекспириады: [По поводу издания книги Р. Заряна].

Թամրազյան Հ. Բարձր ներշնչումների գիտնականը: [Ռ. Զարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] // Հայրենիքի ձայն.—1979.—24 հոկտ.: Արև (Կահիրե).—1979.—21, 22 դեկտ.:
Тамразян Г. Ученый большого вдохновения: [К 70-летию со дня рождения Р. Заряна].

Թամգազյան Հր., [Գրախոսություն] // Սովետ. գրակ.—1975.—№ 12.—
էջ 110—113.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Հուշապատում. Հ. 1.—Եր., 1975:
Тамразян Г. Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Թեղզիբաշյան Վ. [Գրախոսություն] // Տեղեկագիր / ՀՍՍՌ ԳԱ Հաս.
գիտ.—1956.—№ 8.—էջ 127—130.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Թատերական
դիմանկարներ.—Եր., 1956:

Терзибашян В. Рец. на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.

Թովաթյան Ն. [Գրախոսություն] // Աշխարհ (Փարիզ).—1976.—12
հունիսի.—էջ 2.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Հուշապատում. Հ. 1.—Եր., 1975:
Левонян Г. Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Անեյան Գ. [Գրախոսություն] // Սովետ. գրակ.—1940.—№ 12.—
էջ 125—129.—Գրախոս. Արուսյան Խ. Նախաշավիղ / Առաջարկներ ու ծանո-
թագր. Ռ. Ջարջյանի.—Եր., 1940:

Левонян Г. Рец. на кн.: Абовян Х. Нахашавиг/Предисл. и при-
меч. Р. Заряна.

Խալարյան Լ. Ջարջյան Ռուբեն Վարսուի // Հայկական սովետ. հան-
րագրատարան.—Եր., 1977.—Հ. 3.—էջ 672:

Халатян Л. Зарян Рубен Варосович.

Խալարյան Լ. Մեծ արվեստի շունչը // Գրակ. թերթ.—1961.—31 մար-
տի.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Աղամյան: Արվեստը.—Եր. 1960:

Халатян Л. Дыхание большого искусства.—Рец. на кн.: Зарян Р.
Адамян: Искусство.

Խաչատրյան Յու. Մարդկային շփման հարստությունը // Գարուն.—
1976.—№ 6.—էջ 81—83.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Հուշապատում. Հ. 1.—
Եր., 1975:

Хачатрян Ю. Богатство человеческого общения.—Рец. на кн.:
Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Խաչատրյան Յու. Մեծ կյանքի հուշը // Հայրենիքի ձայն.—1973.—
7 մարտի.—Գրախոս. Ջարջյան Ռ. Վահրամ Փափազյան.—Եր., 1972:

Хачатрян Ю. Воспоминание большой жизни.—Рец. на кн.: Зарян Р. Ваграм Папазян.

Խաչատրյան Ս. [Գրախոսություն] // Սովետ. արվեստ.—1961.—№ 5.—էջ 49—51.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Ադամյան: Արվեստը.—Եր., 1960: Хачатрян С. Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.

Խաչիկյան Վ. Ռուբեն Ջարյանի 50-ամյակը // Գրակ. Թերթ.—1959.—9 հոկտ.:

Хачикян В. 50-летие Рубена Заряна.

Խեչումյան Վ. Ռուբեն Ջարյան: (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Հայրենիքի ձայն.—1969.—3 դեկտ.—էջ 8:

Хечумян В. Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения).

Շապուռիկյան Ս. Առաջին նշանածողերը: [Ռ. Ջարյանի «Ադամյան» գրքի ռուսերեն հրատարակության մասին] // Սովետ. Հայաստան.—1964.—21 նոյեմբ.:

Капутикян С. Первые вехи: Об издании книги Р. Заряна «Адамян» на русском языке/.

Շահապետյան Տ. [Գրախոսություն] // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՌ ԳԱ.—1962.—№ 4. էջ 224—228.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Ադամյան: Կյանքը.—Եր., 1961:

Карапетян Т. Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Жизнь.

Շահապետյան Տ. [Գրախոսություն] // Սովետ. գրակ.—1965.—№ 8.—էջ 142—144.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Ադամյանի Շերապիրը.—Եր., 1965:

Карапетян Т. Рец. на кн.: Зарян Р. Шекспир Адамяна.

Շահապետյան Տ. [Գրախոսություն] // Սովետ. գրակ.—1957.—№ 3.—էջ 140—142.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Թատերական դիմանկարներ.—Եր., 1956:

Карапетян Т. Рец. на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.

Շահապետյան Տ. [Գրախոսություն] // Տեղեկագիր / ՀՍՍՌ ԳԱ Հաս. դիտ.—1957.—№ 5.—էջ 135—137.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Սիրանուշ.—Եր., 1956:

Карапетян Т. Рец. на кн.: Зарян Р. Сирауныш.

Կարինյան Ա. [Գրախոսություն] //Արշավ (Թբիլիսի).—1940.—№ 4.—էջ 56—58.—Գրախոս. Արսվյան Խ. Նախաշավիղ /Առաջարանը և ծանոթագր. Բ. Զարյանի.—Եր., 1940:

Каринян А. Рец. на кн.: Абовян Х. Нахашавиг /Предисл. и примеч. Р. Заряна.

Կեսսներ-Միրախչիլի Ս. Արվեստագետի ուղին: (Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) //Սովետ. Վրաստան.—1979.—16 հոկտ.: Արև (Կահիրե).—1979.—10 դեկտ.:

Кесснер-Митаншвили С. Путь искусствоведа: (К 70-летию со дня рождения Рубена Заряна).

Կեսսներ-Միրախչիլի Ս. Վրաց մշակույթի բարեկամը: (Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) //Թբիլիսի.—1979.—16 հոկտ.: (Վրաց.)

Кесснер-Митаншвили С. Друг грузинской культуры: (К 70-летию со дня рождения Рубена Заряна).

Հախվերդյան Լ. Անցած ճանապարհի գեղեցկությունը: [Բ. Վ. Զարյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ] //Լրաբեր հաս. գիտ. /ՀՍՍՀ ԳԱ.—1969.— № 12.—էջ 102—103:

Ахвердян Л. Красота пройденного пути: [К 60-летию со дня рождения Р. Заряна].

Հախվերդյան Լ. Երկար ու ձիգ գրական ճանապարհ: (Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 80-ամյակը) //Գրակ. թերթ.—1989.—22 սեպտ.:

Ахвердян Л. Долгий литературный путь: (80-летие со дня рождения Р. Заряна).

Հախվերդյան Լ. Վաստակ և գնահատություն: [Բ. Զարյանին արվեստաբանությունից դոկտորի գիտական աստիճանի և արվեստի վաստակավոր գործչի կոչում շնորհելու մասին] //Սովետ. արվեստ.—1963.— № 2.—էջ 59:

Ахвердян Л. Заслуга и оценка: [О присвоении Р. Заряну ученой степени доктора искусствоведения и звания заслуженного деятеля искусств].

Հախվերդյան Լ. Ուրիշների մեջ: (Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) // Սովետ. արվեստ.—1979.—№ 12.—էջ 23—25:

Ахвердян Л. Среди других: [К 70-летию со дня рождения Рубена Заряна].

Հախումյան Տ. Արժեքավոր գիրք մեծ արտիստուհու մասին // Սովետ. արվեստ.—1957.—№ 3.—էջ 57—59.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Սիրանույշ.—Եր., 1956:

Ахумян Т. Ценная монография о великой актрисе.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.

Հակոբյան Փ. Սիրանույշի կերպարը // Սովետ. գրակ.—1957.—№ 5.—էջ 182—186 — Գրախոս. Զարյան Ռ. Սիրանույշ.—Եր., 1956:

Акопян Ж. Образ Сирануиш.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.

Հակոբյան Մ. Ահադեմիայի նոր համալրումը: [Ռ. Զարյանին ՀՍՍՀ ԳԱ Թղթակից անդամ ընտրելու առթիվ] // Աշխարհ (Փարիզ).—1975.—20 դեկտ.—էջ 3—4:

Акопян М. Новое дополнение: [По поводу избрания Р. Заряна членом-корреспондентом АН АрмССР].

Հակոբյան Պ. Ռուբեն Զարյանի գիտական վաստակը: (ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) // Լրագիր հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1979.—№ 10.—էջ 105—108:

Акопян П. Научная заслуга Рубена Заряна: (К 70-летию со дня рождения).

Հայ թատերագետը Ֆրանսիայում: [Ռուբեն Զարյանի մասին] // Երևան.—1963.—10 նոյեմբ.:

Армянский театровед во Франции: [О Рубене Заряне].

Հայդապետյան Ա. [Գրախոսություն] // Սովետ. վրաստան.—1957.—

20 մարտի.—Գրախոս. Ջարյան Թ. Սիրանույշ.—Եր., 1956.—Ստորագր.՝ Ա. Բաղամյան:

Այրապետյան Ա. Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.

Հայրապետյան Ա. Թատերագիտական մի նոր աշխատություն // Սովետ. Վրաստան.—1956.—19 հունիսի.—Գրախոս. Ջարյան Թ. Թատերական գիմանկարներ.—Եր., 1956:

Այրապետյան Ա. Новая театроведческая работа.—Рец на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.

Հայրապետյան Ա., Խրատեսակի գործ // Կոմունիստ (Բաքու).—1940.—17 հուլիսի.—Գրախոս. Արսվյան Խ. Կախաշավիղ / Առաջարկներ և ծանոթագր. Թ. Ջարյանի.—Եր., 1940:

Այրապետյան Ա. Похвальная работа.—Рец. на кн.: Абовян Х. Нахашавиш / Предисл. и примеч. Р. Заряна.

Հայրապետյան Ա. Նոր աշխատություն ռուս-հայ գրական կապերի մասին // Սովետ. Վրաստան.—1955.—7 հունիսի.—Գրախոս. Ջարյան Թ. Պայքար ռուս գրամատուցիչայի համար հայ թատրոնում.—Եր., 1954:

Այրապետյան Ա. Новый труд о русско-армянских литературных связях.—Рец. на кн.: Зарян Р. Борьба за русскую драматургию в армянском театре.

Հայրապետյան Ա. Ռուրեն Ջարյան: (ծննդյան 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Վրաստան.—1959.—26 սեպտ.:

Այրապետյան Ա. Рубен Зарян: (К 50-летию со дня рождения).

Հայրապետյան Ա. Երախտագիտությունը առկեցան: [Ռուրեն Ջարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] // Երեկոյան Երևան.—1979.—22 հոկտ.:
Այրապետյան Ս. Полноты признательности: [К 70-летию со дня рождения Рубена Заряна].

Հայրյան Գ. Անկեղծ օրերի անկեղծ արձագանքը: [Թ. Ջարյանի «Մայրամուտից առաջ» գրքի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1989.—№ 9.—էջ 58—60:

Айрян Г. Искреннее эхо искренних дней: [О книге Р. Заряна «Перед заходом солнца»].

Հաղորդման Բ. Ռուբեն Զարյան: Հոգիածնների ժողովածու /Կազմ. Բ. Հարությունյան: Հայկ. Թատեր. ր-թյուն.—Եր., 1980.—175 էջ:

Арутюнян Б. Рубен Зарян: Сборник статей.

Հովհաննիսյան Հր. Մարդու գեղեցիկ կոչմամբ: [Ռ. Զարյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] //Գրակ. թերթ.—1979.—12 հոկտ.:

Ованесян Р. С прекрасным призванием человека: [К 70-летию со дня рождения Рубена Заряна].

Ղազարյան Մ. Բարձր գնահատական պրոֆ. դոկտոր Ռուբեն Զարյանի արժանիքներին //Նոր կյանք (Բուխարեստ).—1963.—29 մարտի:

Казарян М. Высокая оценка достоинств доктора, профессора Рубена Заряна.

Ղազարյան Մ. Մշակույթի մարդը: (Ռ. Զարյանի ծննդյան 80-ամյակը) //Երեկոյան երևան.—1989.—21 դեկտ.

Казарян М. Человек культуры: (80-летие Р. Заряна).

Ղազարյան Մ. Հայ գրականության պատմության սովետական ատաղձին դասագիրքը //Սովետ. մանկավարժ.—1941.—№ 2.—էջ 106—111.—Գրախոս. Մկրտչյան Մ., Զարյան Ռ. Հայ գրականության պատմություն.—Եր., 1940:

Казарян С. Первый советский учебник истории армянской литературы.—Рец. на кн.: Мкрян М., Зарян Р. История армянской литературы.

Մաղոյան Ռ. Աշագրավ մենագրություն //Բանվոր.—1957.—3 ապր.—գրախոս. Զարյան Ռ. Միջանույշ., 1956:

Мадоян Р. Замечательная монография.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануйш.

Մանվելյան Ֆ. Ռուբեն Զարյան: [Ծննդյան 50-ամյակի առթիվ] //Սովետ. վրաստան.—1959.—26 սեպտ.:

Манвелян Ф. Рубен Зарян: [К 50-летию со дня рождения].

Մատինյան Ա. Անվանի արվեստագետի մեծարումը: (Ռ. Ջարյանի ծննդյան 70-ամյակի նշումը լենինականում) // Բանվոր.—1980.—27 մարտի:

Матинян А. Чествование видного искусствоведа: (Празднование 70-летия Р. Заряна в Ленинакане).

Մելիսեքյան Ս. Արվեստագետի հաշվեկշիռը: [Ռուբեն Ջարյանի 60-ամյակի առթիվ] // Ավանգարդ.—1969.—9 դեկտ.:

Меликсетян С. Баланс искусствоведа: [К 60-летию со дня рождения Р. Заряна].

Մելիսեքյան Ս. Գործիքի Սունդուկյանի հրկերի ակադեմիական հրատարակությունը // Սովետ. արվեստ.—1955.—№ 1.—էջ 41—43.—Գրախոս. Սունդուկյան Գ. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1—3 / Տեքստը պատրաստեց և ծանոթագր. Ռ. Ջարյանը.—Եր., 1951—1952:

Меликсетян С. Академическое издание сочинений Габриела Сундукяна.—Рец. на кн.: Сундукян Г. Полное собрание сочинений: Т.1—3/Подготовка текста и коммент. Р. Заряна.

Մելիսեքյան Ս. [Գրախոսություն] // Սովետ. արվեստ.—1957.—№ 1.—էջ 54—56.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Թատերական դիմանկարներ.—Եր., 1956:

Меликсетян С. Рец. на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.

Մելիսեքյան Վ. Ռուբեն Ջարյան: Մարդը, մասնագետը, քաղաքացին: (Ծննդյան 80-ամյակի առթիվ): // Խորհրդ. Ղարաբաղ.—1989.—14 հոկտ.

Меликсетян В. Рубен Зарян: Человек, специалист, гражданин: (К 80-летию со дня рождения).

Մելիոնյան Մ. Մայրամուտին դեռ ժամանակ կա: [Ռուբեն Ջարյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ] // Հայրենիքի ձայն.—1989.—15 նոյեմբ.—էջ 5:

Мелконян М. Еще есть время до заката: (К 80-летию со дня рождения Р. Заряна).

Մեսրոպ Առն. [Գրախոսություն] //Լրարեր (Նյու-Յորք).—1957.—
21 սեպտ.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Սիրանույշ.—Եր., 1956:

Месроп Л. Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.

Միշովիչ Պ. Թուրեն Ջարջան //Титоградска хроника.—1979.—3 дек.
Миевич П. Рубен Зарян.

Միրիչյան Լ. Շնորհակալ աշխատանք //Սովետ. գրակ.—1956.—
№ 4.—էջ 149—150.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Արսվյանի կյանքը.—Եր.,
1954:

Мириджанян Л. Благодарная работа.—Рец. на кн.: Зарян Р.
Жизнь Абовяна.

Մխիրադյան Ա. [Գրախոսություն] //Գրակ. թերթ.—1955.—22 հոկ-
տեմբ.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Արսվյանի կյանքը.—Եր., 1955:

Мхитарян А. Рец. на кн.: Зарян Р. Жизнь Абовяна.

Մխիրադյան Ա. Հուշ-նովհիչներ //Սովետ. վրաստան.—1978.—1 հոկ-
տեմբ.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Հուշապատում: Հ. 2.—Եր., 1977:

Мхитарян А. Новеллы-воспоминания.—Рец. на кн.: Зарян Р. Вос-
поминания: Т.2.

Մխիրադյան Ա. Թուրեն Ջարջան: [ծննդյան 60-ամյակի առթիվ]
//Սովետ. վրաստան.—1969.—9 դեկտ.:

Мхитарян А. Рубен Зарян: [К 60-летию со дня рождения].

Մուրադյան Լ. Սովետահայ թատերագիտության գրողակերպը: [Թու-
րեն Ջարջանի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ] //Բանվոր.—1984.—2 սեպտ.:
Мутафян Л. Знаменосец советского армянского театроведения.

Մուրադյան Ն. Արժեքավոր դիմանկարներ //Գրակ. թերթ.—1956.—10
հոկտ.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Թատերական դիմանկարներ.—Եր., 1956:

Мурадян Н. Ценные портреты.—Рец. на кн.: Зарян Р. Театраль-
ные портреты.

Մուրադյան Ն. [Գրախոսություն] //Գրակ. թերթ.—1974.—12 հոկ-
տեմբ.—Գրախոս. Ջարջան Ռ. Երբ վարագույրը բացվում է.—Եր., 1973:
Мурадян Н. Рец. на кн.: Зарян Р. Когда открывается занавес.

Մուրադյան Ն. Հուշերի գիրք Փափազյանի մասին // Դրագ. բերք.— 1973.—26 հունվ.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Վահրամ Փափազյան.—Եր., 1972: Мурадян Н. Книга воспоминаний о Папазяне.—Рец. на кн.: Зарян Р. Ваграм Папазян.

Մուրադյան Ն. Շեքսպիրի հետ՝ շեքսպիրյան կերպարների միջնորդությանը // Սովետ. գրակ.—1978.—№ 3.—էջ 115—118.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Շեքսպիրի հետ.—Եր., 1976: Мурадян Н. С Шекспиром при посредничестве шекспировских образов.—Рец. на кн.: Зарян Р. С Шекспиром.

Մուրադյան Ն. Պետրոս Ադամյանի կյանքը և արվեստը // Սովետ. գրակ., 1982.—№ 2.—էջ 154—158.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Ադամյան: Արվեստը.—Եր., 1981: Мурадян Н. Жизнь и искусство Петроса Адамяна.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.

Մուրադյան Ն. Ռուբեն Զարյան (ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր. հանդես / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1979.—№ 4.—էջ 235—236: Мурадян Н. Рубен Зарян: (К 70-летию со дня рождения).

Յափունջյան Ա. [Գրախոսություն] // Արև (Կահիրե).—1976.—22 հունվ.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Հուշագրություն. Հ. 1.—Եր., 1975: Япучян А. Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.1.

Յափունջյան Ա. [Գրախոսություն] // Արև (Կահիրե).—1978.—14 մարտի.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Հուշագրություն. Հ. 2.—Եր., 1977: Япучян А. Рец. на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.2.

Նարյան Մ. Երկու տասնամյակ վարպետի հետ // Բանվոր.—1974.—21 հունիսի.—Գրախոս. Զարյան Ռ. Ավետիք Իսահակյան.—Եր., 1974: Нарян М. Два десятилетия с Варпетом.—Рец. на кн.: Зарян Р. Аветик Исаакян.

Նարյան Մ. Հայ մշակույթի երախտավորը: Ռուբեն Զարյանի 80-ամյակի առթիվ) // Բանվոր.—1969.—3 սեպտ.:

Нарян М. Заслуженный деятель армянской культуры: (К 60-летию со дня рождения Р. Заряна).

Խաչան Մ. Շեքսպիրից անբաժան // Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի հիշատակը.—1977.—24 դեկտ.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Շեքսպիրի հետ.—Եր., 1976:

Нарян М. С Шекспиром неразлучно.—Рец. на кн.: Зарян Р. С Шекспиром.

Նուրիջիանի Զ. Շեքսպիրը և հայկական թատրոնը: [Ռ. Ջարյանի «Շեքսպիրը և հայերը» և «Պետրոս Աղամյանի Համլետը» գրքերի մասին] // Piazza d'Italia.—1976.—12 agosto. (Խաչան):

Нуридзиани Дж. Шекспир и армянский театр: [О книгах Р.Заряна «Шекспир и армяне» и «Гамлет Петроса Адамяна»].

Նուրիջիանի Զ. Շեքսպիրը և հայ թատրոնը // Աշխարհ (Փարիզ).—1978.—11 մարտի.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Շեքսպիրը և հայերը.—Եր., 1967:

Нуридзиани Дж. Шекспир и армянский театр.—Рец. на кн.: Зарян Р. Шекспир и армяне.

Շահխաթունի Գ. Գիրք Աղամյանի արվեստի մասին // Բանվոր.—1961.—3 հիտ.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Աղամյան: Արվեստը.—Եր., 1960:

Шахатуни Г. Книга об искусстве Адамяна.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.

Շահխաթունի Գ. Հռչակավոր դերասանի կյանքը // Բանվոր.—1961.—21 նոյեմբ.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Աղամյան: Կյանքը.—Եր., 1961:

Шахатуни Г. Жизнь знаменитого актера.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Жизнь.

Շահաբյան Տեր-Հովհաննիսյան Ս. Ռուբեն Ջարյանի հետ // ապագա (Փարիզ).—1978.—21 հոկտ.—4 նոյեմբ.:

Шакарян-Тер-Ованисян С. С Рубеном Заряном.

Պետրոսյան Ն. Ռուբեն Ջարյանի «Հռչակատու» երրորդ հատորը // Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի հիշատակը.—1981.—16 դեկտ.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Հռչակատու. 2. 3.—Եր., 1981:

Петросян Е. Третий том «Воспоминаний» Рубена Заряна.—Рец.
на кн.: Зарян Р. Воспоминания. Т.3.

Պրնցբենու Վ. Ռուբեն Զարյանը հայ մեծ դերասան Պետրոս Ադամ-
յանի մասին // Նոր կյանք (Բուխարեստ)։—1962.—9,16 փետր.—Գրախոս.
Զարյան Ռ. Ադամյան։ Կյանքը.—Եր., 1961:

Пинцану В. Рубен Зарян о великом армянском актере Петросе Адамяне.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Жизнь.

Պրերցեանու Վ. Վերստին հանդիպում Ռուբեն Զարյանի հետ // Նոր
կյանք (Բուխարեստ).—1961.—29 դեկտ.:

Пнцѐану В. Снова встреча с Рубеном Заряном.

Ռիզակ Ս. Հոգվածների հետաքրքիր ժողովածու // Սովետ. գրակ.— 1955.— № 7.— էջ 147—150.— Գրական. Զարյան Ռ. Պայքար ուս պրամատորգիայի համար հայ թատրոնում.— Եր., 1954:

Ризаев С. Интересный сборник статей.—Рец. на кн.: Зарян Р.
Борьба за русскую драматургию в армянском театре.

Ռուբեն Զարյան: (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Արև (Կահիրե).— 1969.—13 դեկտ.:

Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения).

Ռուրեն Զարյան: (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Զահակիր (Կահիր-
րեն). - 1969. - 11 դեկտ.

Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения).

Ռուբեն Զարյան /Կազմեց և խմբ. Բ. Հարությունյան: Հայկ. թատեր.
ը-թյան.-Եր., 1980.—177 էջ:

Քոմանդ.՝ Հախումյան Տ. Ռուբեն Զարյանի հիւնամակը: Քալանքար Լ. Սիրանուշահատուժյան սկզբնավորումը: Սևակ Պ. Վերակենդանացած Ա. դամյանը և իր վերակենդանացնողը: Աճեմյան Վ. Հպարտ ենք, հավատում ենք... Վազեն Լ. Այդպիսի մարդիկ չեն ծերանում: Մեխիսեքյան Ս. Արվեստագետի հաշվեկշիռը: Մխիթարյան Ա. Հայրենաշունչ գիտնականը: Խեչումյան Վ. Սիրելի մարդը և հանրահայտ գիտնականը: Սևակ Պ. «Դոս»-ով և սրտի թրթրոով: Գրիգորյան Ա. Ռուբեն Զարյան: Մադրեր Լ. Առաջնակարգ շեքսպիրագետներից մեկը: Սպենսեր Տ. Զ. Թ. Հայկական շե-

քրտախրչան կենտրոնի հիմնադիրը: Մուրադյան Ն. Ռուբեն Զարյանի վա-
 տակը: Թամազյան Հր. Բարձր ներշնչումների գիտնականը: Հակոբյան Պ.
 Ռուբեն Զարյանի գիտական վաստակը: Հովհաննիսյան Հր. Մարգու գե-
 ղերիկ կոչմամբ: Զեյրունցյան Պ. Նշանավոր արվեստագետը: Մարգուն
 Ռ. Ռուբեն Զարյանի աշխատությունները այլ լեզուներով: Գրիգորյան Ա.
 Շերտախրի հետ: Խալաթյան Լ. Արվեստի շուտիչ, ուսուցչապետ: Հախ-
 վերդյան Լ. Ուրիշների մեջ: Բրետանիցի Լ. Նրա գիտական արդյունքները
 տաղանդը: Մարինոսյան Մ. Մի քանի խոսք ավագ բնկերոջ մասին: Կա-
 պուտիկյան Ա. Զարյանն իրենով միացնում է բոլորիս: Կիրակոսյան Ա.
 Նրջանիկ հմ, որ բարեկամս է: Խանգադյան Ա. Մարդ, որ ապրում է
 ալրվելով: Պետրոսյան Վ. Նա մեր քաղաքի և մշակույթի գույներից է:
 Աղաբաբյան Ս. Գիտության պոեզիան: Մարինյան Ս. Ռուբենդարյանականը
 մեր մշակույթում: Տեր-Գրիգորյան Գ. Խոսք՝ ասված Ռուբեն Զարյանի 70-
 ամյակի հանդիսությամբ: Արաքսյան Ալ. Վաստակ, որ շարունակվում
 է: Հարությունյան Ժ. Խոր գիտելիքներ և անսահման բարեկրթություն: Դա-
 վոյան Ռ. Մեր հիշողության ոսկե կապը: Մելիքսեթյան Վ. Ռուբեն Զար-
 յանի ավանդը: Լեփն Յու. Շոալլ հոգի: Ուրևով Գ. Ավանդույթի մեկնաբանն
 ու պահպանողը: Էմին Գ. Իմ գրական կերպարը: Սանիկյան Ա. Ռուբեն
 Զարյանը մեր սերնդի կյանքում: Մարգարյան Մ. Ռուբենը, իր խոսքը-
 վածքն ու իր տունը: Փափազյան Վ. Ստեղծագործողի տարիներն աշու-
 ներ շունեն: Սարյան Մ. Բազմահմուտ թատերագետը: Գույլաշվիլի Լ.
 Նշանակալից է նրա վաստակը: Ղափլանյան Հ. Մայրենի մշակույթի առա-
 ջամարտիկը: Գուլազյան Օ. Գնահատում հմ: Ասլամազյան Ս. Ինչ լավ է.
 Ռուբեն, սիրելիս, որ դու կաս: Աքեդյան Ս. Ուրախ հմ, որ նա իմ ժա-
 մանակակիցն է: Զարդարյան Հ. Ոսկերեքան Ռուբենը: Սարյան Ա. Իմ վա-
 ղեմի բարեկամը: Մարգունի Վ. Հմուտ քննադատը: Միմոնյան Մ. Բեմա-
 կան կյանքին ուղեկիցն ու Խորհրդատուն: Վարդերեսյան Վ. Խորամիտ
 թատերագետը: Բեքարյան Ա. Վաստակաշատ արվեստագետը: Արաքսյան
 Խ. Իմ խիստ ու պահանջկոտ ուսուցիչը: Տատինցյան Զ. Հավատացի
 նրան ողջ կյանքին համար: Ղազանյան Ն. Աղգալին մշակույթի նահա-
 պետը: Զրբաշյան Ռ. Հազվագյուտ մանկավարժը: Տիգրանով Գ. Ինքնա-
 տիպ մտածող արվեստագետը: Մալյան Հ. Միայն մի դասախոսություն:
 Էրակյան Էդ. Նրջանիկ ու երախտապարտ հմ, որ շփվել հմ նրա հետ:
 Միրզոյան Էդ. Արվեստի և արվեստագիտության անխոնջ ուղեկիցը: Հո-

րելյանական փոստից [Շնորհալորանքներ Ռ. Զարյանի հոբելյանների առ-
թիվ]: Երևան: Հայաստանի հանրապետության համալսարան, 1963. 41
Рубен Зарян/Сборник. Сост. и ред. Б. Арутюнян.

Ռուբին Զարյանը՝ արվեստագիտության դոկտոր // Սովետ. Հայաստան.
—1963.—19 հունվ.:

Կույնր.—/Коммунист.—1963.—23 янв.

Рубен Зарян—доктор искусствоведения.

Ռուբին Զարյանը յոթանասուն տարեկան է: [«Սովետ. արվեստի»
խմբագրության ողջույնը] // Սովետ. արվեստ.— 1979.—№ 12.—էջ 22:
Рубену Заряну 70 лет.

Ռուբին Զարյանի ծննդյան 70-ամյակը: (Հայաստանի գրողների միու-
թյան վարչության բարատուգարության ողջույնը) // Գրակ. թերթ.—1979.—
12 հոկտ.:

70-летие Рубена Заряна: (Приветствие секретариата правления
Союза писателей Армении).

Ռուբին բարեկամների մոտ: (Ռ. Զարյանի մասին) // Սովետ. Հա-
յաստան.—1962.—№ 3.—էջ 10:

У румынских друзей: /О Р. Заряне/.

Սարգսյան Գ. [Գրախոսություն] // Խորհրդ. գրակ. 1940.— № 4—5.—
էջ 210—212.—Գրախոս. Արուսյան Խ. Ընտիր երկեր. 2. 1. /Խմբ. Ռ.
Զարյան.—Եր., 1939:

Саргсян Г. Рец. на кн.: Абовян Х. Избранные произведения. Т.1.
/Ред. Р. Зарян.

Սարգսյան Խ. Խ. Արուսյանի «Նախաշավիղի» նոր հրատարակությունը
// Գրակ. թերթ.—1940.—30 հունիսի.—Գրախոս. Արուսյան Խ. Նախաշա-
վիղ /Առաջարանն ու ծանոթագր. Ռ. Զարյանի.—Եր., 1940:

Саргсян Х. Новое издание «Нахашавига» Х. Абовяна.—Рец. на
кн.: Абовян Х. Нахашавиг /Предисл. и примеч. Р. Заряна.

Սարյան Մ. [Առաջարան] // Զարյան Ռ. Աղամյանի Շերացիերը.—
Եր., 1965.—էջ 5—8:

Сарьян М. [Предисловие] // Зарян Р. Шекспир Адамяна.

Սարգսյան Օ. Ռուբեն Ջարյան: (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Լրագրեր (Նյու-Յորք).—1969.—30 դեկտ.:

Сарян О. Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения).

Սարգսյանյան Հր. Մի երեկո Ռուբեն Ջարյանի հետ: [ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] // Կայծ.—1979.—23 հոկտ.:

Саруханян Р. Один вечер с Рубеном Заряном: [К 70-летию со дня рождения].

Սեյրանյան Բ. Արժեքավոր մենագրություն // Սովետ. Վրաստան.—1986.—26 հունիսի.—Գրախոս. Зарян Р. Петрос Адамян.—Ер., 1985.

Сейранян Б. Ценная монография.—Рец. на кн.: Зарян Р. Петрос Адамян.

Սևակ Պ. «Դու»-ով և սրտի թրթիռով: [Ռ. Ջարյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1969.—5 դեկտ.:

Севак П. На «Ты» и с трепетом сердца: [К 60-летию со дня рождения Р. Заряна].

Սևակ Պ. Վերակենդանացած Ադամյանը և իր վերակենդանացողը // Սովետ. գրակ.—1966.—№ 11.—էջ 115—121.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Ադամյանի Շեքսպիրը.—Եր., 1965:

Севак П. Возрожденный Адамян и его возродитель.—Рец. на кн.: Зарян Р. Шекспир Адамяна.

Ստեփանյան Գ. Արժեքավոր մենագրություն Սիրանույշի մասին // Սովետ. Հայաստան.—1958.—№ 4.—էջ 41—42.—Գրախոս Ջարյան Ռ. Սիրանույշ.—Եր., 1956:

Степанян Г. Ценная монография о Сирануиш.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.

Ստեփանյան Գ. Ջարյան Ռուբեն // Ստեփանյան Գ. Կենսագրական բառարան.—Եր., 1973.—Զ. 1.—էջ 324—325:

Степанян Г. Зарян Рубен // Степанян Г. Биографический словарь.

Ստեփանյան Ժ. Դերասանի արվեստի գիտական գնահատությունը // Սովետ. հայաստան.—1962.—№ 1.—էջ 22—23.—Գրախոս. Ջարյան Ռ. Ադամյան: Արվեստը.—Եր., 1960:

Степанян Ж. Научная оценка искусства актера.—Рец. на кн.:
Зарян Р. Адамян: Искусство.

Ստոժիրցնի Զ. Ադամյանի իմ «հայտնագործումը»: [Ռ. Զարյանի
«Ադամյանի Շեքսպիրը» գրքի ուսման հրատարակության առթիվ] //Գր-
րակ. թերթ.—1965.—15 հոկտ.:

Стржибни 3. Мое «открытие» Адамяна: [По поводу издания на
русском языке книги Р. Заряна «Шекспир Адамяна»].

Վազենի Լ. Թուրքի Զարյան: [Ժնեդյան 60-ամյակի առթիվ] //Երե-
կոյան Երեւոյ.—1969.—8 դեկտ.:

Вагнер Л. Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения).

Վարդանյան Ֆ. Վաստակաշատ արվեստարարի մեծարումը: [Ռ. Զար-
յանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] //Սովետ. Հայաստան.—26 հոկտ.:

Варданян Ф. Чествование заслуженного искусствоведа: [К 70-
летию со дня рождения Р. Заряна].

Փաշայան Ռ. Կրկին Շեքսպիրի հետ //Բանվոր.—1980.—13 փետր.—
Գրական. Զարյան Ռ. Էջեր հայկական շեքսպիրապատմից.—Եր., 1979:
Пашаян Р. Снова с Шекспиром.—Рец. на кн.: Зарян Р. Страницы
из армянской шекспириады.

Փաշայան Ռ. Նվիրումով առնչում: (Ռ. Զարյանի ծննդյան 70-ամ-
յակի առթիվ) //Բանվոր.—1979.—14 հոկտ.:

Пашаян Р. Полный преданности: (К 70-летию со дня рождения
Р. Заряна).

Փափազյան Վ. [Գրախոսություն] //Գրակ. թերթ.—1964.—3 հուլի-
սի.—Գրական. Зарян Р. Шекспир Адамяна.—Ер., 1964.

Папазян В. Рец. на кн.: Зарян Р. Шекспир Адамяна.

Փափազյան Վ. Խոհեր մի գրքի մասին //Գրակ. թերթ.—1957.—15
մարտի.—Գրական. Զարյան Ռ. Սիրանուշ.—Եր., 1956:

Папазян В. Раздумья об одной книге.—Рец. на кн.: Зарян Р. Си-
рануиш.

Փափազյան Վ. Ստեղծագործողի տարիներն աշուններ չունեն: [Ռ. Զարյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ] // Սովետ. գրակ.—1969.—№12.— էջ 145—146:

Папазян В. Годы творца не имеют осени: [К 60-летию со дня рождения Р. Заряна].

Քալանթար Լ. Առաջարանի փոխարեն // Զարյան Ռ. Սիրանույշ.—Եր., 1956.—էջ V—XII:

Калантар Л. Вместо предисловия // Зарян Р. Сирануиш.

Քալանթար Լ. Առաջարանի փոխարեն // Զարյան Ռ. Սիրանույշ (1857—1932) —Եր., 1957.—էջ 5—9:

Калантар Л. Вместо предисловия // Зарян Р. Сирануиш. (1857—1932).

Քեչյան Օ. Արվեստի և գրականության բնագավառում: [Գառնիկ Ստեփանյանի և Թորեն Զարյանի մասին] // Երևան (Բուլղարիա).—1961.—18 մարտի:

Кечян О., В области искусства и литературы: [О Гарнике Степаняне и Рубене Заряне].

Օրդոյան Գ. Վ. Թորեն Զարյան: (ծննդյան 80-ամյակի առթիվ) // Պատմա-բանասիր հանդես / ՀԽՍՀ ԳԱ.—1989.—№ 4 էջ 195—197:

Ордоян Г. В. Рубен Зарян: (К 80-летию со дня рождения).

Акопян Ж. Книга о великом Адамяне // Лит. Армения.—1961.— № 3.—С.91—94.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.—Ер., 1960.—Арм.

Араксмян А. Большая жизнь в искусстве // Коммунист.—1957.—15 мая.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.—Ер., 1956.—Арм.

Араксмян А. Многогранный талант: (К 60-летию со дня рождения Рубена Заряна) // Коммунист.—1969.—7 дек.:

Արությունյան Բ. Монография о Сирануиш // Театр (Москва).—1957.—№ 12.—С.101—102.—Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануиш.—Ер., 1956.—Арм.

- Аршаруни А. [Рецензия] //Ереван.—1957.—№ 1.—С.152—155.—
Рец. на кн.: Зарян Р. Сирануйш.—Ер., 1956—(Арм.)
- Ахумян Т. Книга об актерском труде //Коммунист.—1956.—8 авг.
—Рец. на кн.: Зарян Р. Театральные портреты.—Ер., 1956.—
(Арм.)
- Григорян А. П. Рубен Зарян: (К 60-летию со дня рождения)
//Лит. Армения.—1970.—№ 1.—С.86—89.
- Григорян А. П. Шекспир. Актер. Исследователь //Лит. Арме-
ния.—1965.—№ 2.—С.79—83.—Рец. на кн.: Зарян Р. Шекспир
Адамяна.—Ер.—1964.—Подписано: Тер-Григорян Ар.
- Даронян С. «Петрос Адамян» Рубена Заряна: [Предисловие]
//Зарян Р. Петрос Адамян.—Ер., 1985.—С.3—8.
- Демирчян Д. Книга о Хачатуре Абовяне //Коммунист.—1955.—
10 июня.—Рец. на кн.: Зарян Р. Жизнь Абовяна.—Ер., 1954.—
(Арм.)
- Зорян Ст. [Рецензия] //Коммунист.—1941.—7 янв.—Рец. на кн.:
Абовян Х. Нахашавиг/Предисл. и примеч. Р. Заряна.—Ер.,
1940.—Арм.
- Р. В. Заряну—70 лет //Лит. газета.—1979.—31 окт.
[Рецензия] //Дружба народов.—1955.—№ 9.—С.184—185.—Рец.
на кн.: Зарян Р. Жизнь Абовяна.—Арм.
- Ризаев С. Книга об искусстве Петроса Адамяна //Коммунист.—
1961.—3 июня.—Рец. на кн.: Зарян Р. Адамян: Искусство.—
Ер., 1960.—Арм.
- Рубену Заряну 70 лет //Лит. Армения.—1979.—№ 12.—С.105—106.
- Рубену Заряну—60 лет //Сов. культура.—1969.—15 ноября.

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

1932

- Թեյարանի տղան: [Պատմվածքներ].—Թիֆլիս: Ստեփանյան, 1932.—
36 էջ:
Мальчик из чайной: [Рассказы].

1933

- Անատոլ Հիդաշի պոեզիան //Արշավ (Թիֆլիս).—1933.—№ 1.—էջ
58—60:

Поэзия Анатоля Гидаша.

- Դիտողություններ մեր պոեզիայի մասին //Վերելք.—1933.—№ 1.—
էջ 105—115:

Заметки о нашей поэзии.

- Մարինա Շահինյանի «Հիդրոցենտրալ» վեպը //Գրոհ (Թիֆլիս).—
1933.—№ 4.—էջ 13:

Роман Маринетты Шагинян «Гидроцентральный».

- Պոեզիայի և սոցիալիստական ռեալիզմի հարցերի շուրջը //Գրոհ (Թիֆ-
լիս).—1933.—№ 5.—էջ 8—9:

К вопросам поэзии и социалистического реализма.

1934

- [Ա. Բակունցի լեզվի մասին: Լեզվի հարցերին նվիրված բանավեճում]

ունեցած ելույթի համառոտ շարադրանքը] //Գրակ. թերթ.—1934.—20 հունիս:

[О языке А. Бакунца: Краткое изложение выступления на диспуте, посвященном вопросам языка].

Պայազատի մասին //Գրակ. թերթ.—1934.—20 հունիս:

О Паязате.

Սողոմոն Տարոնցու «Սերունդների երգը» //Գրակ. թերթ.— 1934.— 30 մարտ:

«Песня поколений» Согомона Таронци.

Վաղ շրջանի նար—Դոսը //Գրակ. թերթ.—1934.—24 հուլիս:

Нар-Дос раннего периода.

1935

Ա. Ագապյանի երկերի հրատարակության առթիվ //Գրակ. թերթ.— 1935.—28 փետր.:

К изданию сочинений А. Агапьяна.

Գրական ժառանգության մի քանի հարցերի մասին //Գրակ. թերթ.— 1935.—10 նոյեմբ.:

О некоторых вопросах литературного наследия.

Դրողի ճակատագիրը //Գրակ. թերթ.—1935.—29 նոյեմբ.:

Судьба писателя.

Մ. Լերմոնտովի «Մեր ժամանակի հերոսը» հայերեն //Գրակ. թերթ.— 1935.—1 օգոստ.:

«Герой нашего времени» М. Лермонтова на армянском языке.

Գրականության կենդանության մեջ: Հոգևան Գ. Համա.—Եր., 1935
//Խորհրդ. գրակ.—1935.—№ 2.—էջ 158—160:

Рец.: Женщина в поисках: Овнан Г. Эмма.

Գրականության հոգևան գիրքը: Շիրազ Հոգև. Գարնամուտ.—Եր., 1934 //Գրակ. թերթ.—1935.—30 ապր.:

Рец.: Первая книга Ов. Шираза: Шираз Ов. Начало весны.

Գ ր ա խ ու. Նար-Ռոսի երկերը ռուսերեն լիզվով:
//Խորհրդ. գրակ.—1935.—№ 2.—էջ 157—158:

Р е ц.: Сочинения Нар-Доса на русском языке: Нар-Дос. Последний могикан.

1936

Վիպասանի ձեռագրերի աշխարհում: [Նար—Ռոսի մասին] //Գրակ.
սերունդ.—1936.—№ 1.—էջ 73—79:

В мире рукописей романиста: [О Нар-Досе].

1937

Հովհ. Հովհաննիսյանի մի քանի անհայտ ձեռագրեր: (Թարգմանու-
թյուններ Պուշկինից և նմանություն Պուշկինին) //Ալեքսանդր Պուշկին:
Ժողովածու.—Եր., 1937.—էջ 269—292: Ստորագր.՝ Ա. Ֆ.

Несколько неизвестных рукописей Иоаннеса Иоаннисяна.

Վահան Տերյանի մի ձեռագիրը //Խորհրդ. գրակ.—1937.—№ 1.—էջ
280—289:

Одна рукопись Ваана Теряна.

Խ մ ր. Հովհաննիսյան Հովհ. երկերի ժողովածու. Հ. 1. Եր.: Պետ-
հրատ, 1937.—502 էջ:

Р е д.: Иоаннисян Ионнес. Собрание сочинений. Т. 1.

1938

Առաջարան //Տեր—Հովհաննիսյանց Գ. Տեր Սարգիս: Սուրբ Գևորգի
ղուլը.—Եր., 1938.—էջ 9—18:

Предисловие.

Միրզա Ֆաթալի Ախունդովը և Խաչատուր Աբովյանը: [Մ. Ֆ. Ախուն-
դովի ծննդյան 125-ամյակին նվիրված գիտական նստաշրջանում արտա-
սանած ճառից] //Խորհրդ. գրակ.—1938.—№ 11—12.—էջ 182—188:

Мирза Фатали Ахундов и Хачатур Абовян.

Մի մոռացված գրող: (Գաբրիել Տեր-Հովհաննիսյանցի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Խորհրդ. Հայաստան.—1938.—3 դեկտ.:

Забывтый писатель: (К 100-летию со дня рождения Габриела Тер-Овannisянца).

Նար-Դոս // Գրակ. թերթ.—1938.—14 հուլիսի:

Нар-Дос.

Նեկրասովը գրաբնական կալանքի տակ: (Մի թարգմանության պատմություն) // Գրակ. թերթ.—1938.—12 հունվ.:

Некрасов под арестом цензуры: (История одного перевода).

Ո՞վ է Առովյանը // Խորհրդ. Հայաստան.—1938.—16 ապր.:

Кто такой Абовян?

Վրթանես Փափազյանի գրական ժառանգության շուրջը // Գրակ. թերթ.—1938.—7 նոյեմբ.:

О литературном наследии Вртанеса Папазяна.

Խ մ ր. Նար-Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1—7.—Եր.: Հայպետհրատ, 1938—1950:

Հ. 1: Բանաստեղծություններ: Վիպակներ.—1947.—158 էջ:

Հ. 2: Քնքույշ լարեր: Զագունյան.—1938.—327 էջ:

Հ. 3: Դրամատիկական երկեր.—1938.—323 էջ:

Հ. 4: Աննա Սարոյան: Տանտիրոջ աղջիկը: Խեղճ մարդիկ.—1947.—283 էջ:

Հ. 5: Սպանված աղավնին.—1946.—354 էջ:

Հ. 6: Մահը.—1946.—453 էջ:

Հ. 7: Մեր թաղը: Զանազան պատմվածքներ: Նոր մարդը: Նամակներ.—1950.—343 էջ:

Ред.: Нар-Дос. Полное собрание сочинений. Т.1—7.

Издание сочинений Нар-Доса // Коммунист.—1938.—12 июля.

Хачатур Абовян: (К 90-летию со дня гибели) // Коммунист.—1938.—10 апр.

Արքովյանի կյանքը: (Համառոտ ակնարկ).—Եր., Պետհրատ, 1939.—
100 էջ:

Նույնը 2-րդ վերանայված հրատ.—Եր., Պետհրատ, 1940.—128 էջ:

Жизнь Абовяна: (Краткий очерк).

То же: 2-е изд.

Արքովյանի կյանքը: (Համառոտ ակնարկ) //Արքովյան Խ. Ընտիր եր-
կեր. Հ. 1.—Եր., 1939.—էջ IX—XL:

Жизнь Абовяна: (Краткий очерк).

Արքովյանի կյանքը //Խորհրդ. գրակ.—1939.—№ 2.—էջ 172—178:

Жизнь Абовяна.

Արքովյանի մի անտիպ բանաստեղծությունը: («Ի վերայ դամբարանի
բազմերախտ ուսուցչի իմոյ Յարութիւն վարդապետի Ալամդարեանցի' ի
1836 ամի ՚ի 15 մալիսի ՚ի նոր նախիչեան» վերնագրով) //Խորհրդ. գր-
ակ.—1939.—№ 5—6.—էջ 38—40:

Неопубликованное стихотворение Абовяна.

/Առաջարան/ //Արքովյան Խ. Բայաթիներ.—Եր., 1939.—էջ 3—6:

/Предисловие/.

Առաջարանի փոխարին //Փափազյան Վրթ. Ընտիր երկեր, Գիրք 1.—
Եր., 1939.—էջ 7—13:

Вместо предисловия.

Երկու խոսք: /Առաջարան/ |Հովհաննիսյան Հովհ.—Հատընտիր.—
Եր., 1939.—էջ 5—11:

Два слова: /Предисловие/.

Մի քանի խոսք: /Առաջարան/ //Արքովյան Խ. Վերք Հայաստանի.—
Եր., 1939.—էջ III—VII:

Несколько слов: /Предисловие/.

Պետրոս Դուրյանի «Տաղերը» //Գրոհ (Թիֆլիս).—1939.—№ 3.—էջ 13:
«Стихотворения» Петроса Дуряна.

Արքովյանի վեպը: («Վերք Հայաստանի» վեպի առաջարանից) //Խորհրդ.-
Հայաստան.—1939.—21 օգոստ.

Роман Абовяна: (Из предисловия к роману «Раны Арменнии»).

Գրական քննադատության հարցերի շուրջը // Գրակ. թերթ.—1939—
25 մայիսի, 10 հունիսի:

К вопросу о литературной критике.

Խաչատուր Արուսյանի նորահայտ բանաստեղծություններից // Գրակ.
թերթ.—1939.—31 հունվ: Բանվոր.—1939.—11 փետր.:

Из новонайденных стихов Хачатур Абовяна.

Խ մ ր. Արուսյան Խ. Ընտիր երկեր. Հ. 1—2.—Եր.: Պետհրատ.,
1939—1940:

Հ. 1: Կենսագրական ակնարկ: Վիպասանություն: Թատերագրություն.—
1939.—343 էջ:

Հ. 2: Երգիծարանություն: Թարգմանություն: Ծանոթագրություններ.—
1940.—399 էջ:

Р е д.: Абовян Х. Избранные сочинения. Т.1—2.

Խ մ ր. Փափազյան Վրթ. Ընտիր երկեր. Գիրք 1—2.—Եր.: Պետ-
հրատ., 1939—1940:

Գիրք 1.—1939.—396 էջ:

Գիրք 2.—1940.—401 էջ:

Р е д.: Папазян Врт. Избранные сочинения. Т.1—2.

1940

Արուսյան Խ. Նախաշավիղ: Կրթութեան ի պետս նորավարժից / Առա-
ջաբանը և ծանոթագր. Ռ. Զարյանի.—Եր.: Պետհրատ., 1940.—171 էջ:

Абовян Х. Нахашавиг / Предисл. и примеч. Р. Заряна.

Արուսյանի կյանքը: (Համառոտ ակնարկ).—Տես 1939 թ.

Жизнь Абовяна: (Краткий очерк).—См. 1939 г.

Խմբագրի կողմից // Արուսյան Խ. Ընտիր երկեր. Հ. 2.—Եր., 1940.—
էջ 1:

От редактора.

Նոր շրջան: (Հայ գրականությունը XIX դարում և XX դարի սկզբում)
//Հայ գրականության պատմություն: Միջնակարգ դպրոցի 8-րդ դասարանի համար. Գիրք 1.—Եր., 1940.—էջ 174—226:

Новый период: (Армянская литература XIX и начала XX века).

Վրթանես Փափազյանի «Գոյության կոլով» տնավարտ վեպը //Գրական ժառանգություն. Գիրք 1.—Եր., 1940.—էջ 527—579:

Незаконченный роман Вртанеса Папазяна «Борьба за существование».

Նոր տվյալներ Արովյանի կյանքի մասին: [Զեկուցում ՍՍՌՄ ԳԱ հայկական ֆիլիալի նիստում] //Գրակ. թերթ.—1940.—20 հոկտ.:

Новые данные о жизни Абовяна.

Խ մ ր. Արովյան Խ. Ընտիր երկեր. Հ. 2.—Տեո 1939 թ.

Р е д.: Абовян Х. Избранные сочинения. Т.2.—См. 1939 г.

Խ մ ր. Փափազյան Վրթ.—Ընտիր երկեր.—Տեո 1939 թ.

Р е д.: Папазян Врт. Избранные сочинения.—См. 1939 г.

1942

Ավետ Ավետիսյան /Կազմ. և տաշարանը Ռ. Զարյանի.—Եր. տ. թ.—[2 էջ]:

Авет Аветисян.

Համլետը նորից հայ բեմի վրա: (Ժողովրդական դերասան Վաղարշ Վաղարշյանի Համլետի շուրջը) //Սովետ. գրակ.—1942.—№ 5—6.—էջ 161—189:

Снова Гамлет на армянской сцене.

Գ ր ա խ ո ս. Ասատրյան Աս. Ավետիք Իսահակյանի կյանքը և րուտեղծագործությունը.—Եր., 1941 //Սովետ. գրակ.—1942.—№ 8.—էջ 89—91: 91:

Р е ц.: Асатрян А. Жизнь и творчество Аветика Исаакяна.

1943

Հովհաննես Շիրազ: (Զեկուցում՝ կարդացված գրողների տանը 1943-ի մայիսի 21-ին) // Սովետ. գրակ.—1943.—№ 4—5.—էջ 111—132:

Ованес Шираз.

1945

Երկու խոսք: [Առաջաբան] // Հովհաննիսյան Հովհ. Հետիւր բանաստեղծություններ.—Եր., 1945.—էջ 3—10:

Два слова: /Предисловие/.

«Խելքից պատուհասի» հայերեն թարգմանությունները: (Ա. Ս. Գրիբոյեդովի ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1945.—6 հունվ.:

Первая постановка «Горе от ума».

«Խելքից պատուհասի» հայերեն թարգմանությունները: (Ա. Ս. Գրիբոյեդովի ծննդյան 150-ամյակի նախօրյակին) // Սովետ. Հայաստան.—1945.—12 հունվ.:

Переводы «Горе от ума» на армянский язык.

Մի էջ «Խելքից պատուհասի» բեմական պատմությունից // Սովետ. Հայաստան.—1945.—16 հունվ.:

Страница из сценической истории «Горе от ума».

Վահան Տերյանի նորահայտ բանաստեղծություններից // Գրակ. թերթ.—1945.—10 հունվ.:

Из новонайденных стихов Ваана Теряна.

Գ Ր Պ Ս. Առաջին գիրքը: Խելոմյան Վ. Զվարթնոց.—Եր., 1945 // Գրակ. թերթ.—1945.—20 հոկտ.:

Рец.: Первая книга: Хечумян В. Звартноц.

Գ Ր Պ Ս. Զորյան Ստ. Պապ թագավորը.—Եր., 1944 // Սովետ. Հայաստան.—1945.—11 հունիսի:

Рец.: Зорян Ст. Царь Пап.

1946

[Երվանդ Շահազիզի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ: Զեկուցում] // Սո-

վետ. գրակ. և արվեստ.—1946.—№ 1—2.—էջ 150—158;

[К 90-летию со дня рождения Ерванда Шахазиза. Доклад].

Ռ. Զարյանի ելույթից: [Հայաստանի սովետական գրողների 2-րդ համագումարում] // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1946.—№ 9—10.—էջ 266—269:

Из выступления Р. Заряна: [На втором съезде Армянских советских писателей].

Սիրանուշը իր Համլետի մասին // Գրակ. թերթ.—1946.—8 սեպտ.:
Сирануш о своем Гамлете.

Թաշկինակը... [Հատված Վ. Փափազյանի Օթելլոյի մասին գրված աշխատությունից] // Գրակ. թերթ.—1946.—17 օգոստ.:

Платок!... [Отрывок из сочинения об Отелло В. Папазяна].

Խ մ ր. Նար-Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 5, 6.—ՏԵԽ
1938 թ.,

Р е д.: Нар-Дос. Полное собрание сочинений. Т.5,6.—См. 1938 г.

1947

Օթելլոն Վահրամ Փափազյանի կատարմամբ (V գործողություն) // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1947.—№ 3.—էջ 109—121:

Отелло в исполнении Ваграма Папазяна.

Խ մ ր. Նար-Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1, 4.—ՏԵԽ
1938 թ.,

Р е д.: Нар-Дос. Полное собрание сочинений. Т.1,4.—См. 1938 г.

1948

Հայ մեծ լուսավորիչ Խաչատուր Աբովյան.—Եր., 1948.—41 էջ:

Великий армянский просветитель Хачатур Абовян.

Աբովյանի անհայտ շրջագայություններից: (Աբովյանի ճանապարհորդությունը 1838-ին) // Տեղեկագիր / ՉՍՍՀ ԳԱ Հաս. գիտ.—1948.—№ 9.— էջ 35—44:

Из неизвестных путешествий Хачатура Абовяна: (Путешествие Абовяна в 1838 г.).

Խաչատուր Աբովյան: (Կենսագրական ակնարկ) // Խաչատուր Աբովյան 1848—1948: Մահվան 100-ամյակի առթիվ.—Եր., 1948.—Էջ 9—100:

Хачатур Абовян: (Биографический очерк).

Նոր նյութեր Աբովյանի կենսագրություն համար // Տեղեկագիր / ՀՍՍՀ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1948.—№ 4.—Էջ 31—46:

Новые материалы к биографии Х. Абовяна.

Նոր տվյալներ Աբովյանի կյանքից // Խաչատուր Աբովյան: (Գրական-բանասիրական հետախուզումներ). Գիրք 3.—Եր., 1948.—Էջ 229—333:

Новые данные о жизни Абовяна.

Աբովյանը և ռուսական կուլտուրան: (Մահվան 100-ամյակի առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1948.—23 սեպտ.:

Абовян и русская культура: /К 100-летию смерти/.

Աբովյանի մի նորահայտ փաստաթղթի շուրջը: (Խ. Աբովյանի մահվան 100-ամյակի նախօրյակին) // Սովետ. Հայաստան.—1948.—7 սեպտ.:

К новонайденному документу Абовяна: /К 100-летию смерти/.

Երկու հարցի պատասխան: (1. Աբովյանի նկարն է, թե ոչ: 2. Ո՞վ է Աբովյանի նկարի հեղինակը) // Գրակ. թերթ.—1948.—1 սեպտ.:

Ответ на два вопроса: /Об Абовяне/.

Խաչատուր Աբովյանի «Վերք Հայաստանի» վեպը // Լիտերատուրա դա խնդիրներ (Գրակ. և արվեստ).—1948.—12 նոյեմբ. (Վրաց.):

Роман Хачатура Абовяна «Раны Армении».

Քարերը պետք է խոսեն... (Խ. Աբովյանի մահվան 100-ամյակի նախօրյակին) // Սովետ. Հայաստան.—1948.—14 սեպտ.:

Камни должны говорить: /К 100-летию со дня смерти Х. Абовяна/.

Хачатур Абовян: [Предисловие] // Абовян Х. Стихотворения.—Ер., 1948.—С.7—14.

Երիտասարդ դերասանուհին: [Մետաքսյա Սիմոնյանի մասին] // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1949.—№ 11.—էջ 165-167:

Молодая актриса: [О Метаксин Симонян].

Հայ գրականությունը XIX դարի առաջին կեսում [Հայ գրականության պատմություն: Գասպարը միջնակարգ դպրոցի 8-րդ դասարանի համար: Գիրք 1.—Եր., 1949.—էջ 248—310:

Армянская литература в первой половине XIX века.

Հանուն ռեալիստական թատրոնի: [Մ. Նալբանդյանի ծննդյան 120-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1949.—14 նոյեմբ.:

Во имя реалистического театра: [К 120-летию со дня рождения М. Налбандяна].

Փոքր թատրոնը և պայքարը ռեալիզմի համար Հայ թատրոնում: [Սոսկվալի Փոքր թատրոնի 125-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1949.—24 հոկտ.

Малый театр и борьба за реализм в армянском театре: [К 125-летию Малого театра].

1950

Նորի հաղթանակը: (Սուրովի «Կանաչ փողոց» պիեսի բեմադրությունը Սոնդուկյանի անվ. թատրոնում) // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1950.—№ 1.—էջ 140—148:

Победа нового: (Постановка пьесы Сурова «Зеленая улица» в театре имени Сундукяна).

Ռուս-հայ գրական կապերի շուրջը // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1950.—№ 6.—էջ 131—136:

К Русско-армянским литературным связям.

Սոնդուկյանը և մեր վարպետները // Գրակ. թերթ.—1950.—13 հոկտի:

Сундукян и наши мастера.

Սունդուկյանի երկերի միհատորյակը վրացերեն // Գրակ. թերթ.— 1950.— 31 դեկտ.:

Однотомник сочинений Сундукяна на грузинском языке.

Գրախոս. Արժեքավոր աշխատություն: Հովհաննիսյան Ռ. Ռուս գրականությունը հայ հասարակական մտքի գնահատություններ.— Եր., 1949: // Գրակ. թերթ.— 1950.— 31 մայիսի:

Рец.: Ценный труд: Оганесян Р. Русская литература в оценке армянской общественной мысли.

Խմբ. նար-Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 7.— ՏԽՍՀ 1938 թ.:

Ред.: Нар-Дос. Полное собрание сочинений. Т.7.—См. 1938 г.

1951

Գևորգ Զմշկյան // Սովետ. գրակ. և արվեստ.— 1951.— № 5.— էջ 122—132:

Геворк Чмшкян.

Ողջունք քեզ, նոր կյանք... («Բալենու այգու» բեմադրությունը Սունդուկյանի անվ. թատրոնում) // Սովետ. գրակ. և արվեստ.— 1951.— № 6.— էջ 124—133:

Привет тебе, новая жизнь... (Постановка «Вишневого сада» в театре имени Сундукяна).

Սունդուկյան Գ. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1—3 / Տեքստը պատրաստեց և ծանոթագր. Ռուբեն Զարյանը.— Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1951—1952:

Հ. 1: Պիեսներ.— 1951.— 590 էջ:

Հ. 2: Պիեսներ.— 1951.— 639 էջ:

Հ. 3: Պիեսներ: Արձակ երկեր: Թարգմանություններ: Հրապարակական նամակներ.— 1952.— 720 էջ:

Сундукян Г. Полное собрание сочинений. Т. 1—3 / Подготовка текста и коммент. Р. Заряна.

Օլգա Գուլազյան: (Բեմական գործունեության 50-ամյակի առթիվ) // Սովետ. գրակ. և արվեստ.— 1951.— № 2.— էջ 129—138:

Ольга Гулазян.

«Խելքից պատուհասի» բեմական պատմությունից // Գրակ. թերթ.—
1951.—18 մարտի, 10 մայիսի:

Из сценической истории «Горе от ума».

1952

Երկրորդ ծնունդ: («Եզրը Բուլբուլի» նոր բեմադրության առթիվ)
// Սովետ. գրակ. և արվեստ.— 1952.—№ 8.—էջ 140—154:

Второе рождение: [К новой постановке «Егора Булычова»].

Մի նորահայտ պիեսի մասին: [Գալուստ Շիրմազանյանի «Նկարագրու-
թյունը ինչ-ինչ գործոց Կարապետ Լպիսկոպոսի վիճակավոր առաջնորդի
հայոց գաղթելուց՝ ի Տայս»] // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1952.—№ 5.—
էջ 147—150:

Об одной новонайденной пьесе.

Սովետահայ կոմեդիայի հարցերից // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—
1952.— № 4.—էջ 125—136:

Из вопросов советской армянской комедии.

Սուրեն Սպանդարյանը թատրոնի դրամատուրգիայի մասին // Գրակ.
թերթ.—1952.—10 մայիսի:

Сурен Спандарян о театре и драматургии.

Գրական. նոր գիրք Գոգոլի մասին: Հովնան Գ. Ն. Վ. Գոգոլը
և հայ գրականությունը.—Եր., 1952 // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1952.—
№ 11.—էջ 120—123:

Рец.: Новая книга о Гоголе: Овнан Г. Н. В. Гоголь и армян-
ская литература.

1953

Պայքարը սեպտեմբրի համար հայ թատրոնում: Երևանում կարգացած
հրապարակային դասախոսության սղագրությունը / ՀՍՍՌ քաղ. և գիտ.

գիտելիքների տարածման ր-բյուն.—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1953.—29 էջ:
Борьба за реализм в армянском театре.

«Կենդանի դիակի» բեմական պատմությունից //Տեղեկագիր /ՀՍՍՌ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1953.—№ 9.—էջ 19—33:

Из сценической истории «Живого труп».

Պայքար Օստրովսկու համար: (Ռուս-հայ գրական-թատերական կապերի պատմությունից) //Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1953.—№ 5.—էջ 141—147:

Борьба за Островского: (Из истории русско-армянских литературно-театральных связей).

Ռեալիզմի համար պայքարը հայ թատրոնում //Սովետ. Հայաստան.—1953.—№ 7.—էջ 2—6:

Борьба за реализм в армянском театре.

Երեք փաստաթուղթ: 1. «Ուրիել Ակոստա» ներկայացման ծրագիրը: 2. Շիրվանզադեի և Արելյանի նամակը: 3. Հորելյարը հորելյարին: (Հովհ. Թումանյանի մահվան 30-ամյակի նախօրյակին) //Գրակ. թերթ.—1953.—28 մարտի:

Три документа: 1. Программа постановки «Уриела Акосты»: 2. Письмо Ширванзаде в Абеяна: Юбиляр юбиляру: (К 30-летию со дня смерти Ов. Туманяна).

Հայ թատրոնի պատմության պերիոդիզացիայի հարցերից //Գրակ. թերթ.—1953.—15 օգոստ.:

Из вопросов периодизации истории армянского театра.

1954

Արովյանի կյանքը: (Համառոտ ակնարկ).—Եր.: Հայպետհրատ, 1954.—136 էջ:

Жизнь Абовяна: (Краткий очерк).

Պայքար ռուս գրամատուրգիայի համար հայ թատրոնում: (Հարցի պատմությունից).—Եր.: Հայպետհրատ, 1954.—172 էջ:

Борьба за русскую драматургию в армянском театре: (Из истории вопроса).

Ամբրոսի Մաքսիմիլիանովիչ Բուչմա: [Ուկրաինական բեմի տաղանդավոր վարպետի մասին] // Սովետ. գրակ. և արվեստ.—1954.—№ 5.—էջ 115—123:

Амвросий Максимилианович Бучма.

Համերկ // Սովետ. գրակ. և արվեստ.— 1954.—№ 3.—էջ 112—127: Ասмик.

Պայքար հայ թատրոնում Մաքսիմ Գորկու գրամատուրգիայի համար // Տեղեկագիր ՂՍՍՌ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1954.—№ 10.—էջ 25—48:

Борьба в армянском театре за драматургию Максима Горького.

Սիրանուշ: (Նրա բեմական ստեղծագործության գնահատության հարցի շուրջը) // Տեղեկագիր ՂՍՍՌ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1954.—№ 1.—էջ 41—64:

Сирануиш: (К вопросу об оценке ее сценнического творчества).

Վերջին դերը: (Արուս Ոսկանյանի ծննդյան 65-ամյակի առթիվ) // Սովետ. Հայաստան.—1954.—№ 6.—էջ 7—9:

Последняя роль: (К 65-летию со дня рождения Арус Восканян).

Սովետահայ նշանավոր դերասանուհին: (Արուս Ոսկանյանի մասին) // Գրակ. թերթ.—1954.—19 հունիսի:

Знаменитая армянская актриса: (Об Арус Восканян).

К вопросу о первой постановке «Горе от ума» Грибоедова // Коммунист.—1954.—30 дек.

1955

Ակսել Բակունց: [Առաջարան] // Բակունց Ա. Երկեր.—Եր., 1955.—էջ III—XVI:

Аксель Бакунц: [Предисловие].

Եղիշե Չարենց: Գովք Արուսիկ: [Չարենցի անտիպ ձեռագրերի առաջին հրատարակության մասին] // Սովետ. արվեստ.—1955.—№ 1.—էջ 38—39:

Егнше Чаренц. Слово об Арус Восканян.

Ի պաշտպանություն Օվի Սևումյանի: (Մահվան 35-ամյակի առթիվ) // Սովետ. արվեստ.—1955.—№ 2.—էջ 26—32:

В защиту Ови Севумяна.

«Կենդանի դիակի» բեմական պատմությունից // Տեղեկագիր / ՀՍՍՌ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1955.—№ 9.—էջ 19—33:

Из сценической истории «Живого труп».

Մի էջ հայ դեմոկրատական էսթետիկայի պատմությունից // Սովետ. գրակ.—1955.—№ 2.—էջ 144—151:

Страница из истории армянской демократической эстетики.

Մի հանդիպում նատալյա Ութվիի հետ // Սովետ. արվեստ.—1955.—№ 4.—էջ 20—25:

Встреча с Натальей Ужвий.

Վրթանես Փափազյան // Հայ գրականություն: Զեռնարկ միջնակարգ դպրոցի 9-րդ դասարանի համար. Գիրք 2.—Եր., 1955.—էջ 408—421:

Вртанес Папазян.

Վերջին ստեղծագործությունը: (Խաչատուր Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակի նախօրյակին) // Սովետ. Հայաստան.—1955.—4 հոկտ.:

Последнее произведение: (К 150-летию со дня рождения Х. Абовяна).

Хачатур Абовян—великий сын армянского народа / Пер. с арм. А. М. Аршаруни.—М.: Знание.—1955.—32с.

1956

Թատերական դիմանկարներ. Գիրք 1: [Օ. Գուլազյան, Հասմիկ, Ա. Ոսկանյան].—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1956.—376 էջ:

Театральные портреты. Кн.1: [О. Гулазян, Асмик, А. Восканян].

Սիրանուշ.—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1956.—347 էջ:

Сирануш.

Առաջարան // Աղավան Պ. Երկեր.—Եր., 1956.— էջ VII—XIV:

Предисловие.

Առաջարանի փոխարին // Փափազյան Վ. Հետադարձ հայացք.—Եր., 1956.—էջ III—VIII:

Вместо предисловия.

Դ. Դեմիրճյանի «Քաջ Նազարը»: [Առաջարան] // Դեմիրճյան Դ. Քաջ Նազար.—Եր., 1956.—էջ 3—8:

«Храбрый Назар» Д. Демирчяна: [Предисловие].

Ներկայացումից առաջ և հետո: [Ակակի Խորավայրի Պեպոն] // Սովետ. արվեստ.—1956.—№ 12.—էջ 37—41:

До и после спектакля: [Пэпо Акакия Хоравы].

Շեքսպիրի հայրենակիցը Համլետի դերում: [Պոլ Սկոֆիլդի հյուրա-խաղերը Սովետականում] // Սովետ. արվեստ.—1956.—№ 1.—էջ 41—43:

Соотечественник Шекспира в роли Гамлета: [Гастроли Поля Скофилда в Москве].

Պավլո Տիչինայի մասը // Սովետ. դրակ.—1956.—№ 4.—էջ 92—99:

У Павло Тычины.

Քեթևան Արամյան: [Անցյալ դարի 60—70-ական թվականների մեծ դերասանուհու մասին] // Տեղեկագիր / ՀՍՍՌ ԳԱ. Հաս. գիտ.—1956.— № 1.—էջ 43—56:

Кетеван Арамян: [О великой актрисе 60—70-ых годов прошлого века].

Գ ր ա խ ո ս. Նոր գիրք դրամատուրգիայի մասին: Հալվերդյան Լ. Մեր օրերի հայ դրամատուրգիան (1945—1955).—Եր., 1955 // Գրակ. թերթ.—1956.—8 ապր.:

Рец.: Новая книга о драматургии: Ахвердян Л. Армянская драматургия наших дней (1945—1955).

1957

Սիրանուշ (1857—1932).—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1957.—343 էջ:
Сираниуш (1857—1932).

Զարենցի հետ: (Դրվագներ) // Սովետ. արվեստ.—1957.—№ 6.—էջ 52—60:

Вместе с Чаренцем.

Զարենցի հետ // Սովետ. Վրաստան.—1957.—21 սեպտ.:

Вместе с Чаренцем.

Арус Восканян.—Ер.: Айнетрат, 1957.—150 с.

О творчестве Габриела Сундукяна и его связях с русской, грузинской и азербайджанской литературой // Тр. объединенной науч. сессии АН СССР и АН Закавказ. республик по обществ. наукам (29 марта—2 апр. 1954).—Баку, 1957.—С.691—701.

1958

Առաջարան // Չորյան Ստ. Հուշերի գիրք.—Եր., 1958.—էջ 3—10:

Предисловие. /В кн. Ст. Зоряна «Книга воспоминаний»/.

Ճանապարհ դեպի Պարթևեն: (էջեր օրագրից) // Սովետ. արվեստ.—1958.—№ 2.—էջ 68—78:

Путь на Парфенон: (Страницы из дневника).

1959

Ադամյանի նամակները: [Առաջարան] // Ադամյան Պ. Նամակներ.—Եր., 1959.—էջ 5—8:

Письма Адамяна: [Предисловие].

Ժողովրդայնության մարտիկը // Ակսել Բակունցի ստեղծագործություններ.—Եր., 1959.—էջ 20—48:

Борец за народность.

Հովհաննես Հովհաննիսյան: [Առաջարան] // Հովհաննիսյան Հովհ. Երկեր.—Եր., 1959.—Էջ 3—14:

Иоаннес Иоаннисян: [Предисловие].

Օթելլո: (Երկու տեսարան) // Վահրամ ֆաիազյան.—Եր., 1959.—Էջ 27—43:

Отелло: (Две сцены).

Բացատրություն: [Թե որտեղ և՛ գտնվում Սիրանուշի բանասերծություններն ու հուշերը] // Լուսադրյուր (Փարիզ).—1959.—21 մարտի:

Объяснение: [О том, где находятся стихи и воспоминания Сирануш].

1960

Ադամյան: Արվեստ.—Եր.: ՀՍՍՐ ԳԱ հրատ., 1960.—415 էջ:

Адамян: Искусство.

Եթե շարունակենք բանավեճը... (Ռեպլիկ Վարդան Աճեմյանին): [Գեղաստանական արվեստի հին ու նոր ոճերի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1960.—№ 10.—Էջ 39—41.—Հեղ-կից Ռ. Սարիբ:

Если продолжим дискуссию... (Реплика Вартану Аджемяну).—Соавт.: Р. Сабир.

1961

Ադամյան: Կյանք.—Եր.: Հայպետհրատ., 1961.—535 էջ:

Адамян: Жизнь.

Գեղաստանական բարձրարանդակներ: [Թատերարվեստի մի բանի և բնույթների զնահատությունն ու բնութագրությունը] // Սովետ. արվեստ.—1961.—№ 11.—Էջ 31—35:

Из сценических портретов.

Մի դեր՝ երեք կատարում: [Պրոտասովի դերակատարներ՝ Վ. Վաղարշյանի, Գ. Ջանիրեկյանի, Հր. Ներսիսյանի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1961.—№ 12.—Էջ 20—24:

Одна роль—три исполнения.

1962

Դերասանը և իր թեման... [Երեանի Ստանիսլավսկու անվ. թատրոնում Արրուզովի «Իրկուտսկյան պատմություն» ներկայացման մեջ Վալյա-Յու.—Բարիսովայի դերակատարման մասին] // Սովետ. արվեստ.—1962.—№ 4.—էջ 32—36:

Актер и его тема.

Երկու առարկություն կամ մի շարք բանավեճի առիթով: [Դերասանի ժամանակակից խաղաոճի հարցը] // Սովետ. արվեստ.—1962.—№ 12.—էջ 20—29:

Два возражения, или по поводу одной дискуссии.

Ի պաշտպանություն Կոչոյանի: (Բաց նամակ) // Սովետ. արվեստ.—1962.—№ 11.—էջ 16—18:

В защиту Коджояна: (Открытое письмо).

1963

Ազգային Բեմի վարպետը // Ավետ Ավետիսյան.—(Եր. տ. թ.).—էջ 1—2:

Мастер национальной сцены.

Արվեստագետը և նրա դիրքը: [Առաջաբան] // Քաջարյան Ս. Կենդանի խոսքի ուղղանկրում.—Եր., 1963.—էջ III—XII:

Искусствовед и его книга: [Предисловие].

1964

Հանդիպում հին ծանոթի հետ: [Անգլիացի ողբերգակ Պոլ Սկոֆիլդի՝ Լիր արքայի դերում հանդես գալու առթիվ] // Սովետ. արվեստ.—1964.—№ 5.—էջ 39—42:

Встреча со старым знакомым.

Հրաշյա ներսիսյան.—Եր., 1964.—էջ 5—28:

Рачия Нерсисян.

Նա մարդ էր... (Սմակտունովսկու «Համլետի» մասին) // Սովետ. արվեստ.—1964.—№ 11.—էջ 18—22:

Смоктуновский—Гамлет.

Սիրանուշ՝ շերտիրագետը: (ծննդյան 100-ամյակի առթիվ) // Սովետ. գրակ.—1964.—№ 4.—էջ 105—111:

Сирануш—шекспировед: (К 100-летию со дня рождения).

Վահրամ Փափազյանի Օբելևոյի գնահատության հարցի շուրջ: (Բաց նամակ Սոֆյա Նելսին) // Սովետ. արվեստ.—1964.—№ 6.—էջ 14—23:

К оценке Отелло Ваграма Папазяна: (Открытое письмо Софье Марковне Нельс).

Ադամյանը շերտիրագետ // Գրակ. թերթ.—1964.—24 ամիս:

Адамян—шекспировед.

Բենգալյան վագրը... Թոստովի նամակը Ստանիսլավսկուն: [Վահրամ Փափազյանի մասին] // Երևկոյան երևան.—1964.— 23 ամիս:

Бенгальский тигр... Письмо Россова Станиславскому: [О В. Папазяне].

Գ ր ա խ ո ս. Առաջին և հաջող փորձ: Գավրոշ Գ. Սունդուկյանի «Պեպոն» վարպետների կատարմամբ.— Եր., 1962 // Գրակ. թերթ.—1964.—10 ամիս:

Рец.: Первый и удачный опыт: Гаврош М. «Пэпо» Сундукияна в исполнении мастеров.

Գ ր ա խ ո ս. Իմացություն և ճաշակ: Քալանթար Լ. Արվեստի մայրուղիներում.—Եր., 1963 // Գրակ. թերթ.—1964.—17 հունվ.:

Рец.: Мудрость и вкус: Калантар Л. Пути искусства.

Խ մ ր. Հովհաննիսյան Հովհ. Շրկերի ժողովածու. 2. 2.—Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1964.—320 էջ:

Ред.: Иоаннисян И. Собрание сочинений. Т.2.

Шекспир Адамяна.—Ер.: Айпетрат.—1964.—223 с.

Աղամյանի Շերսպիրը /Հայկ. թատեր. ր-վյուն.— Եր.: ՀՍՍՌ ԳԱ
հրատ., 1965.—303 էջ:

Шекспир Адамяна.

Այդպիսի էր Զիվեկեզովը: (ծննդյան 90-ամյակի առթիվ) //Գրակ.
թերթ.—1965.—4 հունիսի:

Таким был Дживелегов: (К 90-летию со дня рождения).

Հովհ. Մասեգյանի Շերսպիրի թարգմանիչ //Գրակ. թերթ.—1965.—
19 նոյեմբ.:

Ов. Масегян—переводчик Шекспира.

Մի դիմանկարի պատմությունից: (Մարտիրոս Սարյանի դրույցներից)
//Գրակ. թերթ.—1965.—5 մարտի:

Из истории одного портрета: (Из бесед Мартироса Сарьяна).

Շերսպիրը հայ իրականության մեջ: [Գասախոսություն կարգացված
խնդրում] //Լրագր (Նյու-Յորք).—1965.—31 օգոստ.:

Шекспир в армянской действительности.

Мемуары Ваграма Папазяна: [Предисловие] //Папазян В.
Жизнь артиста.—М.—Л., 1965.—С. 5—9.

Сундукян Габриел Мкртычевич (1825—1912) //Театральная
энциклопедия.—1965.—Т.4.—С.1131—1134.

Ազգային բեմի վարպետները: [Առաջաբան] //«Ավետ Ավետիսյան»:
Ալրոմ.—[Եր., ա. թ.].—էջ 1—2:

Мастера национальной сцены: [Предисловие].

Խմբագրողի կողմից //Շերսպիրական.—Եր., 1966.—Հ. 1.—էջ 7—10:
От редактора.

Էջեր հայ շերսպիրագիտության պատմությունից //Նույն տեղում.—էջ
83—133:

Страницы из истории армянского шекспироведения.

Խ մ ր. Շեքսպիրական և Հայկական շեքսպիրյան տարեգիրք. Հ. 1—7 / Շեքսպիրագիտ. հայկական կենտրոն.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1966—1985:

Հ. 1: 1966.—408 էջ:

Հ. 2: 1967.—506 էջ:

Հ. 3: 1970.—478 էջ:

Հ. 4: 1974.—417 էջ:

Հ. 5: 1975.—571 էջ:

Հ. 6: 1980.—296 էջ:

Հ. 7: 1985.—298 էջ:

Р е д.: Шекспиран. Т.1—7.

Всегда в поисках: [О новом театре «Дружба»] // Театральный Ереван.—1966.—№ 27.—С.13.

1967

Էջեր հայ շեքսպիրագիտության պատմությունից // Շեքսպիրական.—Եր., 1967.—Հ. 2.—էջ 130—147:

Страницы из истории армянского шекспироведения.

Շեքսպիրը և հայերը: Դասախոսություն՝ կարգացված և տեղեկացված 1965 թ. մայիսի 30-ին.—Եր., 1967.—73 էջ:

Նույնը ռուս. Շекспир и армяне.— Ер.: Совет грох, 1981.—76 с.

Շեքսպիրյան հայկական: [Երևանում ստեղծված շեքսպիրյան դրադարանի մասին] // Կուլտուր-լուսավորական աշխատանք.—1967.—№ 8.—էջ 6—8:

Армянская шекспирiana: [О созданной в Ереване шекспировской библиотеке].

Խ մ ր. Շեքսպիրական. Հ. 2.—Տես 1966 թ.

Р е д.: Шекспиран. Т.2.—См. 1966 г.

1968

Զեկուցում, որ ալդակու էլ շեքսպիրյան: [Վահրամ Փափաղյանի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1968.—№ 8.—էջ 20—30:

Доклад, который не был прочитан: [О Ваграме Папазяне].

Վերջին հանդիպում: [Վահրամ Փափազյանի հետ] // Սովետ. գրակ.—
1968.—№ 11.—էջ 90—99:

Последняя встреча: [С Ваграмом Папазяном].

1969

Առաջարանի փոխարեն // Տեր-Գրիգորյան Գ. Տասը տարի.—Եր.,
1969.—էջ II—IV:

Вместо предисловия.

Բաց նամակ գրողներին, գիտնականներին, թարգմանիչներին և նրանց
ընթերցողներին: [«Հայ գրականությունը այլ լեզուներով» մասնագիտա-
կան գրադարան ստեղծելու առիթով] // Գրակ. թերթ.—1969.—14 փետր.:
Արարատ (Բելրուի).—1969.—9 օգոստ.:

Открытое письмо писателям, ученым, переводчикам и их чи-
тателям.

Զանաբակ նամակ: [Պրոֆեսոր Գրիգոր Բոյաջիկի 60-ամյակի առ-
թիվ] // Գրակ. թերթ.—1969.—21 մարտի:

Неотправленное письмо: [К 60-летию профессора Григора
Бояджиева].

Պատասխանում է պրոֆ. Բ. Զարյանը: [ԳԱ արվեստի ին-տը ինչպես
է մասնակցում Կոմիտասի ծննդյան 100-ամյակին] // Գրակ. թերթ.—
1969.—4 հուլիսի:

Отвечает проф. Р. Зарян: [Какое участие принимает институт
искусств в 100-летию Комитаса].

Վաստակ, որ արժանի է բարձր գնահատության: [Գառնիկ Ստե-
փանյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1969.—28 փե-
տր.:

Заслуга, достойная высокой оценки: [К 60-летию со дня рож-
дения Гарника Степаняна].

С полотнами Галенца наедине // Удивительный Галенц.—Ер.,
1969.—С. 51—56.

Հասմիկ: [Կյանքը և բեմական դորժումնությունը] /Հայկ. թատեր. պ-թյուն.—Եր., 1970.—142 էջ:

Асник: [Жизнь и сценическая деятельность].

Արվեստի ինստիտուտ: (ՀՍՍՀ ԳԱ հասարակական հիմնարկները 50 տարում) //Լրարեր հաս. գիտ. /ՀՍՍՀ ԳԱ.—1970.—№ 11.—էջ 89—96:
Институт искусств.

էջեր հայ շեքսպիրագիտության պատմությունից //Շեքսպիրական.—1970.—Հ. 3.—էջ 126—148:

Страницы из истории армянского шекспироведения.

Հրաչյա Ներսիսյան: (Գրվազեներ) //Հրաչյա Ներսիսյան.—Եր., 1970.—էջ 7—58: Արև (Կահիրե).—1970.—27, 28, 29, 31 հոկտ., 2, 3, 4, 5, 7 նոյեմբ.:

Рачия Нерсисян.

Նախաշավիղից մինչև մեծ ճանապարհ: [Առաջարան] //Էմին Գ. Քսան-Վրորդ դար.—Եր., 1970.—էջ 1—4:

От первой тропинки до большой дороги: [Предисловие].

«Օթելլոյի» նոր բեմադրությունը: [1970 թ. սեպտեմբերի 21-ին բեմադրության քննարկմանը կարգացած զեկուցումից] //Սովետ. արվեստ.—1970.—№ 12.—էջ 11—24:

Новая постановка «Отелло»: [Из доклада о постановке 21 сентября 1970 г.].

Արվեստ, որ ծերություն չունեցավ: [Օլգա Գուլազյանի մասին] //Գրակ. թերթ.—1970.—29 մայիսի:

Искусство, которое не знало старости: [Об Ольге Гулазян].

Խ մ ր. Շեքսպիրական. Հ. 3.—Տեղ 1966 թ.

Ред.: Шекспиракан. Т.3.—См. 1966 г.

1971

Рачья Нерсисян //Театр.—1971.—№ 4.—С. 72—78.

1972

Վահրամ Փափազյան.—Եր.: Հայաստան.—1972—157 էջ:

Ваграм Папазян.

Ամպրոպ: Ռուս մարդիկ: Ռազմաճակատ: Կենդանի դիակ: Եզրը Բուլ-լըշովը և ուրիշները //Տարիներ և ներկայացումներ.—Եր., 1972.—էջ 165—170, 291—295, 301—306, 420—426, 427—449:

Гроза; Русские люди; Фронт; Живой труп; Егор Булычов и другие.

[Առաջաբան] //Սարգիս Արուտչյան.—Եր., 1972.—էջ 5—9:

Նույնը զուգահեռ ռուս.

[Предисловие].—С.11—15.

Հրաշյա ներսիսյան: (ծննդյան 75-ամյակի առթիվ) //Սովետ. ար-վեստ.—1972.—№ 4.—էջ 28—36:

Грация Нерсисян: (К 75-летию со дня рождения).

Տիգրան Հախումյան: («Գրական ակնարկներ և հիշողություններ» գրքի առիթով) //Սովետ. գրակ.—1972.—№ 9.—էջ 143—146:

Тигран Ахумян: (К книге «Литературные очерки и воспоминания»).

Գերասանի երկու ստեղծագործությունը: [էզգար էլբակյանի մասին] //Գրակ. թերթ.—1972.—24 մարտի:

Два произведения артиста: [Об Эдгаре Элбакяне].

Խ մ ր. Շերապիր: Քրոնիկներ. Հ. 1—2.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1972—1973.—(ՀՍՍՀ ԳԱ: Գրական հուշարձաններ):

Հ. 1: 1972.—535 էջ:

Հ. 2: 1973.—683 էջ:

Р е д.: Шекспир: Хроники. Т.1—2.

1973

Երբ վարագույրը բացվում է /Հայկ. թատեր. Ե-թյուն.—Եր., 1973.—
216 էջ:

Когда открывается занавес.

Նայելով երկրորդ անգամ: [Էդուարդո դե Ֆիլիպոյի «Ֆիլումենա Մար-
տուրանո» պիեսի բեմադրության և «Համլետ» կինոնկարի կրկնօրինակման
մասին] // Սովետ. արվեստ.—1973.—№ 10.—էջ 37—39:

Две актерские работы со второго просмотра.

Ռուս թատրոնի դասականը: [Ա. Ն. Օստրովսկու ծննդյան 150-ամյակի
անթիվ] // Գրակ. թերթ.—1973.—13 ամս.:

Классик русского театра: (К 150-летию со дня рождения А. Н.
Островского).

Վահրամ Թերզիբաշյան // Գրակ. թերթ.—1973.—5 հոկտ.:

Ваграм Терзибашян.

Խ մ բ. Շերապիր: Քրոնիկներ. Հ. 2.—Տես 1972 թ.

Р е д.: Шекспир: Хроники. [Т.2.—См. 1972.

1974

Ավետիք Իսահակյան: [Հիշողություններ].—Եր.: Հայաստան.—1974.—
124 էջ:

Аветик Исаакян: [Воспоминания].

Ադամյան Պետրոս Հերոնիմովի (1849—1891) // Հայկ. ՍՍՀ հանրա-
գիտ.—1974.—Հ. 1.—էջ 64—65:

Адамян Петрос Иеронимович.

Ամերիկյան (Ամերիկյան) Միհրդատ Հովհաննեսի (1843—1879)
// Հայկ. ՍՍՀ հանրագիտ.—1974.—Հ. 1.—էջ 333:

Америкян (Америлян) Мигрдат Ованесович.

Առաջին տպավորություն: [«Ժայռ» ֆիլմ-ներկայացման մասին] // Էկ-
րան.—1974.—№ 2.—էջ 5:

Первое впечатление: [О премьерe фильма «Утес»].

Մի վերանայված նախապաշարում: («Ժայռ» կինոնկարի առիթով)
// Սովետ. արվեստ.—1974.—№ 12.—էջ 17—23:

По поводу фильма-спектакля «Утес».

Փափագվանք և Համլետը // Շեքսպիրական.— 1974.—Հ. 4.—էջ 76—
102:

Папазян и Гамлет.

Գլուխգործոց [Գ. Բոյաջիեւի «Վերածնության գարաշրջանի հավերժ քս-
քանչեւի թատրոնը» աշխատության մասին] // Գրակ. Թերթ.—1974.—24
մայիսի:

Шедевр: [О труде Г. Бояджиева «Навеки прекрасный театр
эпохи Возрождения»].

Հարցազրույց երեանի շեքսպիրյան գրադարանի և կենտրոնի հիմ-
նդիր Ռուբեն Զարյանի հետ / Զրույցը վարեց Ա. Յափուճյանը // Արև
(Կահիրե).—1974.—27, 28 դեկտ.: Պայքար (Բուստոն).—1975.—30 հունվ.:

Интервью с основоположником Ереванской шекспировской
библиотеки и центра Рубеном Заряном / Беседу вел А. Япучян.

Հրաշալի վաթսուամյակ: (Հովհ. Շիրազի ծննդյան առթիվ) // Գրակ.
Թերթ.—1974.—9 մայիսի: Արև (Կահիրե).—1974.—27 մայիսի:

Чудесное шестидесятилетие: [По поводу дня рождения Ованеса
Шираза].

Գ ր ա թ ո ս. Բեմական խորքի արվեստը: Հովհաննիսյան Հ. Բեմա-
կան խորքի պոետիկան.—Եր., 1973 // Գրակ. Թերթ.—1974.—1 փետր.:

Рец.: Искусство сценического слова: Ованесян Ов. Поэтика
сценического слова.

Խ մ ր. Շեքսպիրական. Հ. 4.—Տես 1966 թ.

Ред.: Шекспиракан Т. 4.—См. 1966 г.

Հուշապատում: Գիրք 1—3.—Եր.: Հայաստան, 1975—1981:

Գիրք 1: 1975.—535 էջ:

Գիրք 2: 1977.—546 էջ:

Գիրք 3: 1981.—382 էջ:

Воспоминания. Кн. 1—3.

Առաջարանի փոխարեն // Յուզովսկի Յու. Դարն ու կերպարը.—Եր., 1975.—էջ 3—8:

Вместо предисловия.

Գրիգորի Կոզինցև // Էկրան.—1975.—№ 2.—էջ 8—9:

Григорий Козинцев.

Դերասանի դասերը: (Խոսք Փափազյանի արվեստի շուրջ) // Սովետ.—արվեստ.—1975.—№ 1.—էջ 26—36:

Уроки актера: [Слово об искусстве Папазяна].

Մեր անելիքները: [Առաջարան] // Շեքսպիրական.—Եր., 1975.—Հ. 5.—էջ 5—8:

Наши задачи: [Предисловие].

Մինաս-նկարիչը, մարդը, մեր բարեկամը // Գարուն.—1975.—№ 3.—էջ 78—79:

Минас—художник, человек, наш друг.

Նախաշավղից մինչև մեծ ճանապարհ: [Առաջարան] // Էմին Գ. Երկերի ժողովածու.—Եր., 1975.—Հ. 1.—էջ 5—8:

От первой тропинки до большой дороги: [Предисловие].

Հարցազրույց Երևանի շեքսպիրյան գրադարանի և կենտրոնի հիմնադիր Ռուբեն Զարյանի հետ.—Տես 1974 թ.

Интервью с основоположником Ереванской шекспировской библиотеки и центра Рубеном Заряном.—См. 1974 г.

Խ մ բ. Շեքսպիրական. Հ. 5.—Տես 1966 թ.:

Р е д.: Шекспиракан. Т.5.—См. 1966 г.

Շեքսպիրի հետ /Հայկ. թատեր. ը-թյուն.—Եր., 1976.—246 էջ:
Вместе с Шекспиром.

Արվեստարանությունը ժամանակակից խնդիրների լուծման հանա-
պարհին //Լրաբեր հաս. գիտ. /ՀՍՍՀ ԳԱ.—1976.—№ 2.—էջ 14—19:

Искусствоведение на пути решения современных задач.

Ինչու՞ են Ռեբեկայի աշքերը տխուր... [Ա. Արաքսմանյանի «Փառան-
գորդներ» պիեսի բեմադրությունը Երևանի Ստանիսլավսկու անվան ռու-
սական թատրոնում] //Սովետ. արվեստ.—1976.—№ 8.—էջ 33—38:

«Наследники»—две интерпретации геронни.

Միածանը փեշերին: (Մարո Մարգարյանի ծննդյան 60-ամյակը)
//Հայրենիքի ձայն.—1976.—14 հունվ.:

Все цвета радуги: (60-летие со дня рождения Маро Маркарян).

Պոստպոզիի կողմնակիցները: [Ա. Գելմանի «Կուսակցիտեի նիստը»
պիեսի բեմադրությունը Լենինականի թատրոնում] //Գրակ. թերթ.—1976.—
26 մարտի:

Сторонники Потапова: [Постановка пьесы А. Гельмана «Засе-
дание парткомитета» в Ленинанканском театре].

Վարդան Աճեմյանը և իր սաները //Գրակ. թերթ.—1976.—4 հունիսի:
Вардан Аджемян и его ученики.

Հուշապատում. Գիրք 2.—ՏԵՍ 1975 թ.

Воспоминания. Кн. 2.—См. 1975 г.

Խ մ բ. Վարդան Աճեմյան /Կազմ. Հ. Երանոսյանը.—Եր.: Սովետ.
գրող., 1977.—207 էջ:

Р е д.: Вардан Аджемян.

Прекрасный путь: [О Вардане Аджемяне] //Лит. Армения.—
1977.—№ 3.—С.—69—72.

[Առաջաբան] // Ռուբեն Ազալյան: [Ալբոմ].—Եր., 1978.—էջ 3—4:
Նույնը զուգահեռ ռուս., անգլ.

[Предисловие].—С.5—6.

[Preface].—Р. 7—8

Բանաստեղծական խոսքը՝ բեմական համարժեքով: [Վ. Դավթյանի «Ժիրանի ծառ» դրամայի բեմադրությունը Սունդուկյանի անվան թատրոնում] // Սովետ. արվեստ.—1978.—№ 7.—էջ 35—41:

Сценический эквивалент поэтического слова: [Новая пьеса Ваагна Давтяна в театре им. Г. Сундукяна].

Երբ սեմիոտիկ իր երևակայության տերն է: [Գ. Սունդուկյանի «Խաթաբալայի» նոր բեմադրությունը Սունդուկյանի թատրոնում] // Սովետ. արվեստ.—1978.—№ 4.—էջ 31—39:

Когда режиссер—хозяин своего воображения: [Новая постановка «Хатабалы» Г. Сундукяна в театре им. Сундукяна].

«Կենդանի դիակի» բեմական պատմությունից // Հայ-սովետական թատրոնական տեղեկություններ.—Եր., 1978.—էջ 5—31:

Из сценической истории «Живого труппа».

[Второй международный симпозиум по армянскому искусству] // Армения сегодня.—1978.—№ 5.—С.26.

Два слова // Аракелян Г. «Правда» и вопросы армянской культуры.—Ер., 1978.—С.3—4.

էջեր հայկական Շեքսպիրապատումից. Հ. 1—2.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1979—1981:

Հ. 1: Հայ Շեքսպիրյան թատրոնի պատմությունից.—1979.—291 էջ:

Հ. 2: Շեքսպիրը և հայերը.—1981.—325 էջ:

Страницы из истории армянской шекспирианы. Т.1—2.

Թատրոնի խոսքը և խոսք թատրոնի մասին: [Կիրովականի Հ. Արեւի-
յանի առջև: Թատրոնի մի շարք ներկայացումների մասին] // Սովետ. ար-
վեստ.—1979.—№ 7.—էջ 18—20:

Слово театра и слово о театре: [О ряде спектаклей Кирова-
канского театра им. Абеляна].

Չկայացած պաշտպանություն: (Նյութը բեմական խոսքն է) // Սովետ.
արվեստ.—1979.—№ 4.—էջ 11—18:

Несостоявшаяся защита: (Тема—сценическое слово).

Ռեժիսորը, դերասանը, դարձյալ ռեժիսորը: («Կորիոլանի» բեմադրու-
թյան առթիվ) // Գրակ. թերթ.—1979.—30 մարտի:

Режиссер, актер, снова режиссер: (По поводу постановки
«Кориолана»).

1980

Առաջարան // Երվանդ Քոչար: Կատալոգ.—Եր., 1980.—էջ 5—8:
Նույնը գուգահեռ տալ.

Предисловие.—С.9—12.

Երկու ներկայացում: Վերջին և առաջին ուսուցիչը: Կալ պիեսի լավ
բեմադրությունը: [Վ. Պետրոսյանի «Վերջին ուսուցիչը» և Նիլ Սայմոնի
«Զրոսայգում ոտարորիկ» պիեսի բեմադրության մասին] // Սովետ. ար-
վեստ. արվեստ.—1980.—№ 5.—էջ 20—32:

Два спектакля: Последний и первый учитель: Хорошая поста-
новка хорошей пьесы: [О постановке пьесы В. Петросяна «Послед-
ний учитель» и пьесы В. Саймона «Босиком в саду»]

Հաջող արշավանք Շեքսպիրի դեմ: [«Համլետի» նոր բեմադրությունը
գրամատիկ թատրոնում] // Սովետ. արվեստ.—1980.—№ 8.—էջ 20—29:

Вопреки Шекспиру.

Սարյանը շարունակում է: (Ծարտիրոս Սարյանի ծննդյան 100-ամյա-
կին նվիրված հանդիսավոր նիստում կարդացված զեկուցումը) // Սովետ.
արվեստ.—1980.—№ 7.—էջ 1—11:

Сарьян продолжается.

Զորեղ տաղանդ: (Երվանդ Քոչարի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ)
//Գրակ. թերթ.—1980.—13 հունիս:

Могучий талант: (К 80-летию со дня рождения Ерванда Кочара).

Ред.: Дарьян В. А. Восхождение Хачатура Абовяна на Ара-
рат: К 150-летию восхождения (1829—1979).—Ер.: Айастан, 1980.—
26 с.

1981

էջեր հայկական Շեքսպիրապատմից. Հ. 2.—Տև 1979 թ.

Страницы из истории армянской Шекспирианы. Т.2.—См. 1979 г.

Թատրոնի մարդը //Ալեքսանդր Արարամյան.—Եր., 1981.—էջ 40—
42:

Человек театра.

Հուշապատմ. Գիրք 3.—Տև 1975 թ.

Воспоминания. Кн. 3.—См. 1975 г.

Անր բոլոր հասակների համար: [Առաջարկ] //Կապուտիկյան Ս.
Արիթ.—Եր., 1981.—էջ 3—4:

Любовь для всех возрастов: [Предисловие].

Նրա շահած աշխարհը: (Սուրեն Ստեփանյանի ցուցահանդեսի առ-
թիվ) //Գրակ. թերթ.—1981.—25 սեպտ.:

Выигранный им мир: (К выставке С. Степаняна).

Шекспир и армяне.—См. 1967 г.

1983

Վիթխարի երևույթ: (Հակոբ Կոչոյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ)
//Գրական թերթ 1983.—23 դեկտ.:

Грандиозное явление: (К 100-летию А. Коджояна).

Pratarmé //Bachčinianas F. Sauléta lyra: (Armenija E. Micrelai-
čio Kúryboje).—Vilnius. 1983.—P. 3—5.

1984

Ճշտումներ և լրացումներ: [Հակոբ Կոչոյանի մասին] // Սովետ. արվեստ.—1984.—№6.—էջ 44—51:

Уточнения и дополнения: [Об Акопе Коджояне].

Կյանքի դասերը: [Վրաստանի հայկական թատրոնի 125-ամյակի առթիվ] // Գրակ. թերթ.—1984.—26 հոկտ.:

Уроки жизни: [К 125-летию армянского театра Грузии].

1985

Խոսք հայ արվեստին նվիրված միջազգային գիտաժողովի փակման առիթով // Սովետ. արվեստ.—1985.—№ 11.—էջ 34—43:

Слово по поводу закрытия международного симпозиума, посвященного армянскому искусству.

Ընդդեմ գոհակուսյան և հասարակացման: [Երևանի էքսպերիմենտալ թատրոնի «Խաղում ենք Պարոնյան» բեմադրության մասին] // Գրակ. թերթ.—1985.—2 օգոստ.:

Против цинизма и упрощения: [О постановке «Играем Пароняна» в Ереванском экспериментальном театре].

Թատրոնը վերածննդի ճանապարհին // Գրակ. թերթ.—1985.—26 հոկտ.:

Театр на пути к возрождению.

Լևոն Հախվերդյանի ծննդյան 60-ամյակը // Գրակ. թերթ.—1985.—1 փետր.:

60-летие Левона Ахвердяна.

Петрос Адамян.—Ер.: Совет. грох, 1985.—264 с.

1986

«Հազարան բլրովի» երկու տարբերակը: [Ստ. Զորյանի հեքիաթի Հ. Կոչոյանի նկարազարդումների մասին] // Կուլտ.—լուս. աշխատանք.—1986.—№ 1—2.—էջ 37—39:

81

Два варианта «Жар-птицы» [О художественном оформлении сказки Ст. Зоряна А. Коджояном].

Ճշտումներ և լրացումներ («Գիգոր»): [Հ. Թումանյանի պատմվածքի Հ. Կոջոյանի ձևավորման և նկարազարդման մասին] // Լրաբեր հաս. գիտ. / ՀՍՍՀ ԳԱ.—1986.—№ 8.—էջ 27—32:

Уточнения и дополнения («Гикор»): [О художественном оформлении рассказа Ов. Туманяна А. Коджояном].

Գնահատման փորձ: [Ալ. Շիրվանզադեի «Բառսի» ոտաներին հրատարակության Հակոր Կոջոյանի նկարազարդումների մասին] // Երևկոյան երեւիւմ.—1986.—20 սեպտ.:

Попытка оценки: [О художественном оформлении русского издания «Хаоса» Ширванзаде А. Коджояном].

Թատերական մտահոգություններ // Գրակ. թերթ.—1986.—26 դեկտ.:
Театральные заботы.

Խոսքի հմայրը: (Անադատ պահներ մայրենին) // Երևկոյան երևան.—1986.—20 նոյեմբ.:

Обаяние слова: (Сохраним чистоту родной речи).

Գրախոս. Անդրադարձ սփյուռքահայ թատրոնին: Ստեփանյան Գ. Անհրկնեք սփյուռքահայ թատրոնի պատմության. Գիրք 1: Ֆրանսահայ թատրոն.— Եր., 1982 // Սովետ. Հայաստան.—1986.—20 օգոստ.:

Рец.: О западно-армянском театре: Степанян Г. Очерки истории театра зарубежных армян. Кн. 1: Армянский театр во Франции.

Գրախոս. Մնայուն գործ: Հարությունյան Բ. Սովետահայ թատրոնի տարեգրություն. Հ. 1—2.—Եր., 1961—1969: XIX—XX դարերի հայ թատրոնի տարեգրություն (1801—1922). Հ. 1—3.—Եր., 1980—1981 // Սովետ. Հայաստան.—1986.—26 հոկտի:

Рец.: Долговечный труд: Арутюнян Б. Летопись армянского советского театра. Т.1—2; Летопись армянского театра XIX—XX веков (1801—1922). Т.1—3.

և մ ր. Հախվերդյան Լ. Հ. Թատերագիտական բառարան.—Եր.: Հա-
յաստան, 1986.—208 էջ:

Ред.: Ахвердян Л. О. Театроведческий словарь.

1987

Խոսք գրչակից բնկերոջս մասին: [Առաջարան] //Տեր-Գրիգորյան Գ.
Ա. Ամեն ինչ կամ ոչինչ: Պրեմներ.—Եր., 1987.—էջ 3—6:

Слово о товарище по перу: [Предисловие].

Երեք խորհուրդ: (Լեզվի դասեր) //Երեկոյան Երեան.—1987.— 5 մա-
յիսի:

Три совета: (Уроки языка).

Երեք փուլով: [Հաստատության ղեկավարներ ոչ թե նշանակելու, այլ
բնտրելու մասին] //Սովետ. Հայաստան.—1987.—25 մարտի:

В три этапа: [О выборе, а не о назначении руководителей
учреждений].

Թատերական Վրաստանի մայրը: [Վերիկո Անջափարիձեի մահվան
առթիվ] //Գրակ. թերթ.—1987.—6 փետր.:

Мать театральной Грузии: [К кончине Верико Анджапаридзе].

Չարենցյան մատուցներ //Սովետ. Հայաստան.— 1987.—3, 5 հունիսի:
Чаренцевские реликвии.

1988

Մայրամուտից առաջ: Հուշագրություն.—Եր.:Սովետ. գրող, 1988.—
544 էջ:

Перед заходом солнца: Воспоминания.

Նույնը հ. 2.—Տես 1990 թ.

Փափագյան /Հայաստանի թատեր. գործիչների միություն.—Եր., 1988.—

131 էջ:

Папазян.

Գիտական համագործակցության բառարգ դարը: (Հայ արվեստի գի-
տաժողովի իտալիայում) //Սովետ. արվեստ.—1988.—№ 11.—էջ 2—7:

Четверть века научного сотрудничества: (Симпозиум по армянскому искусству в Италии).

Իմաստալի կյանք, որ դաս է երիտասարդության համար: [Վահրամ Փափազյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] // Լենինյան ուղիով.—1988.— № 3.— էջ 90—96:

Осмысленная жизнь, являющаяся уроком для молодых: [100-летие В. Папазяна].

Երեք հարց, երեք պատասխան: (Վահրամ Փափազյան—100) // Երևանի ծրագիր.—1988.—26 մայիս:

Три вопроса, три ответа: (Ваграм Папазян-100).

Տարերբը՝ հայկական: (Վահրամ Փափազյան-100) // Սովետ. Հայաստան.—1988.—19 ապրիլ:

Стихия армянская: (Ваграм Папазян-100).

1989

Էջեր հայ թատրոնի պատմությունից (1860—1870) / Հայաստանի թատեր. գործիչների միություն.—Եր., 1989.—314 էջ:

Страницы из истории армянского театра.

Մեծ դիմակայություն: [«Անվերջ վերադարձ» ներկայացման մասին] // Սովետ. արվեստ.—1989.—№ 2.— էջ 7-9:

Большое противостояние.

Գրախոս. Ռեժիսորի կյանքն ու գործը: Հախվերդյան Լ. Տաղանդ և բնավորություն.—Եր., 1989 // Գրքերի աշխարհ.—1989.—30 սեպտ.— էջ 3:

Реж. Жизнь и дело режиссера: Ахвердян Л. Талант и характер.

1990

Մայրամուտից առաջ: Ինքնապատում: Հ. 2.—Եր.: Նաիրի, 1990—524 էջ:

Մեր ժողովրդի մեծ բարեկամը: (Իլյա էրենբուրգի «Հայաստանի և հայ կուլտուրայի մասին» գիրքը) // Լենինյան ուղիով.—1990.—№ 1.— էջ 89—93:

Նույնը ևս.

Большой друг нашего народа: [О книге И. Эренбурга «Об Армении и армянской культуре»] // По ленинскому пути.—1990.—№ 1.—С. 88—92.

[Հուշեր] // Հուշեր Արա Սարգսյանի մասին.—Եր., 1990.—էջ 73—94: [Воспоминания].

Գ Ր Վ Ն Ս Ս. Հարկավոր գիրք: Քարամյան Մ. Հանդիպումներ ճանապարհին.—Եր., 1990 // Գրքերի աշխարհ.—1990.—30 հունիսի.—էջ 5: Р е ц.: Нужная книга: Карамян М. Встречи на дороге.

Խ մ ր. Հուշեր Արա Սարգսյանի մասին.—Եր.: Խորհրդ. գրող, 1990.—272 էջ:

Р е д.: Воспоминания об Ара Саркисяне.

1991

Բաց նամակ Խորեն Աբրահամյանին: (Շանթի պիեսների բեմադրության անհրաժեշտության մասին) // Գրակ. թերթ.—1991.—10 մայիսի:

Открытое письмо Хорену Абрамяну: (О необходимости постановки пьес Шанта).

1992

Յոթ դիմանկար: (էջեր հայ թատրոնի պատմությունից) // Հայաստանի թատեր. գործիչների միություն.—Եր., 1992.—166 էջ:

Семь портретов: (Из истории армянского театра).

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՅՐԱՅՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

Ա. Ագապյանի երկերի հրատարակության առթիվ	1935
[Ա. Բակունցի լեզվի մասին]	1934
Արուսյան Խ. Նախաշաղկիզ: Առաջարանը և ծանոթագր.	1940
Աբովյանը և ռուսական կուլտուրան	1948
Աբովյանի անհայտ շրջագայություններից	1948
Արուսյանի կյանքը: (Համառոտ ակնարկ)	1939, 1940, 1954
Աբովյանի մի անտիպ բանաստեղծությունը	1939
Աբովյանի մի նորահայտ փաստաթղթի շուրջը	1948
Աբովյանի վեպը	1939
Ադամյան: Արվեստը	1960
Ադամյան: Կյանքը	1961
Ադամյան Պետրոս Հերոնիմոսի	1974
Ադամյանը շեքսպիրագետ	1964
Ադամյանի Շեքսպիրը	1965
Ամարոսյ: Ռուս մարդիկ: Ռազմաճակատ: Կենդանի դիակ: Եզոք Բուլլըշովը և ուրիշները	1972
Ամվրոսի Մաքսիմիլիանովիչ Բուշմա	1954
Ամրիկյան (Ամերիկյան) Միհրդատ Հովհաննեսի	1974
Ալդաիսին էր Զիվելեզովը	1965
Անատոլ Հիդաշի պոեզիան	1933

Առաջարաններ

Արուսյան Խ. «Բայաթիներ» գրքում	1939
Ադամյան Պ. «Երկերում»	1956

Աղամյան Պ. «Նամակներ» գրքում	1959
«Ավետ Ավետիսյան» արժույթ	1966
Բակունց Ա. «Երկերում»	1955
Դևմիրճյան Դ. «Քաջ Նազար» գրքում	1956
«Երվանդ Քոչար» կատալոգում	1980
Զորյան Ստ. «Հուշերի գրքում»	1958
Էմին Գ. «Երկերի ժողովածուում»: Հ. 1.	1975
Էմին Գ. «Քսաներորդ դար» գրքում	1970
Կապուտիկյան Ս. «Լիլիթ» գրքում	1981
Հովհաննիսյան Հովհ. «Երկերում»	1959
Յուզովսկի Յու. «Դարն ու կերպարը» գրքում	1975
«Շեքսպիրական» տարեգրքում: Հ. 5.	1975
Ռուբեն Աղալյան: (Ալբոմում)	1978
«Սարգիս Արուստի» գրքում	1972
Տեր-Գրիգորյան Գ. Ա. «Ամեն ինչ կամ ոչինչ» գրքում	1987
Տեր-Գրիգորյան Գ. «Տասը տարի» գրքում	1969
Տեր-Հովհաննիսյանց Գ. «Տեր Սարգիս: Սուրբ Գևորգի դուր» գրքում	1938
Փափազյան Վ. «Հետադարձ հայացք» գրքում	1956
Փափազյան Վրթ. «Ջնտիր կրկերում»	1939
Քոչարյան Ս. «Կենդանի խոսքի ոլորտներում» գրքում	1963
Առաջին տպավորություն	1974
Ավետ Ավետիսյան	1963
Ավետ Ավետիսյան: Կազմ. և առաջաբանը	1942
Ավետիբ Իսահակյան	1974
Արվեստ, որ ծերություն չունեցավ: (Օ. Գուլազյանի մասին)	1970
Արվեստաբանությունը ժամանակակից խնդիրների լուծման ճանա- պարհին	1976
Արվեստի ինստիտուտ	1970
Բանաստեղծական խոսքը՝ բեմական համարժեքով	1978
Բաց նամակ գրողներին, գիտնականներին, թարգմանիչներին և նրանց ընթերցողներին	1969
Բաց նամակ Խորեն Արրահամյանին	1991
Բացատրություն: [Թե որտեղ են գտնվում Սիրանուշի բանաստեղ- ծություններն ու հուշերը]	1959

Յենգալյան վագրը... Ռոստովի նամակը Ստանիսլավսկուն	1964
Գևորգ Չմշկյան	1951
Գիտական համագործակցության բառորդ դարը	1988
Դլուխգործոց: /Գ. Բոյաջիևի «Վերածնության գարաշրջանի հավերժ սրանշևի թատրոնը» աշխատությունը	1974
Դնահատման փորձ	1986
Դրախտություններ	
Ասատուրյան Աս. Ավետիք Իսահակյանի կյանքը և ստեղծագործությունը	1942
Գավրոշ Մ. Սունդուկյանի «Պեպոն» վարպետների կատարմամբ	1964
Զորյան Ստ. Պապ թագավորը	1945
Խեչումյան Վ. Զվարթնոց	1945
Հախվերդյան Լ. Մեր օրերի հայ գրամատուրգիան (1945—1955)	1956
Հախվերդյան Լ. Տաղանդ և ընավորություն	1989
Հարությունյան Բ. Սովետահայ թատրոնի տարեգրություն: Հ. 1—2:	
XIX—XX դարերի հայ թատրոնի տարեգրություն (1801—1922) Հ. 1—3	1986
Հովհաննիսյան Հ. Բեմական խոսքի պոետիկան	1974
Հովհաննիսյան Ռ. Ռուս գրականությունը հայ հասարակական մտքի զնահատությամբ	1950
Հովնան Գ. Ն. Վ. Գոգոլը և հայ գրականությունը	1952
Հովնան Գ. Էմմա	1935
Շիրազ Հովհ. Գարնանամուտ	1935
Ստեփանյան Գ. Ակնարկներ սփյուռքահայ թատրոնի պատմության: Գիրք 1. Ֆրանսահայ թատրոն	1986
Քալանթար Լ. Արվեստի մայրուղիներում	1964
Քարամյան Մ. Հանդիպումներ ճանապարհին	1990
Нар-Дос. Последний могикан	1935
Դրական ժառանգության մի քանի հարցերի մասին	1935
Դրական քննադատության հարցերի շուրջը	1939
Դրիգորի Կոզինցև	1975
Դրոզի ճակատագիրը	1935
Դերասանական բարձրաբանդակներ	1961
Դերասանը և իր թեման	1962

Դերասանի դասերը: [Խոսք Փափազյանի արվեստի շուրջ]	1975
Դերասանի երկու ստեղծագործությունը: [Էդգար Էլբակյանի մասին]	1972
Դիտողություններ մեր պոեզիայի մասին	1933
Եթե շարունակենք բանավեճը...	1960
Եղիշե Չարենց: Գովք Արուսին	1955
Երբ ուժիսորը իր երևակայության տերն է	1978
Երբ վարագույրը բացվում է	1973
Երեք խորհուրդ: (Լեզվի դասեր)	1987
Երեք հարց, երեք պատասխան [Վահրամ Փափազյան—100]	1988
Երեք փաստաթուղթ	1953
Երեք փուլով	1987
Երիտասարդ դերասանուհին: [Մետաքսյա Սիմոնյանի մասին]	1949
Երկրորդ ծնունդ: («Եգոր Բուլըշովի» նոր բեմադրության առթիվ)	1952
Երկու առարկություն կամ մի շմարող բանավեճի առթիվ	1962
Երկու խոսք. Հովհաննիսյան Հովհ. «Ընտիր բանաստեղծություններ» գրքում	1945
Երկու խոսք. Հովհաննիսյան Հովհ. «Հատրնտիրում»	1939
Երկու հարցի պատասխան: (Խ. Աբովյանի մասին)	1948
Երկու ներկայացում: Վերջին և առաջին ուսուցիչը: Կալ պիեսի լավ բեմադրությունը	1980
[Երվանդ Շահազիզի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ: Զեկուցում]	1946
Զեկուցում, որ այդպես էլ չկարդացվեց	1968
Զորեղ տաղանդ: (Երվանդ Քոչարի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ)	1980
Էջեր հայ թատրոնի պատմությունից (1860-1870)	1989
Էջեր հայ շեքսպիրագիտության պատմությունից	1966, 1967, 1970
Էջեր հայկական Շեքսպիրապատմից: Հ. 1—2	1979
Ընդդեմ դոեհկության և հասարակացման	1985
Թաշկինակը...	1946
Թատերական դիմանկարներ: [Օ. Գուլազյան, Հասմիկ, Ա. Ոսկանյան]	1956
Թատերական մտահոգություններ	1986
Թատերական վրաստանի մայրը: [Վերիկո Անշափարիձեի մահվան առթիվ]	1987

Քատրոնը վերածննդի ճանապարհին	1985
Քատրոնի խոսքը և խոսք թատրոնի մասին	1979
Քատրոնի մարդը	1981
Քոլյարանի տղան	1932
Ժողովրդայնության մարտիկը: [Ակսել Բակունց]	1959
Ի պաշտպանություն Կոջոյանի	1962
Ի պաշտպանություն Օվի Սևումյանի	1955
Իմաստալի կյանք, որ դաս է երիտասարդության համար: [Վ. Փա- փաղյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ]	1983
Ինչու՞ են Ռեբեկայի աչքերը տխուր	1976
Լևոն Հախվերդյանի ծննդյան 60-ամյակը	1985
Խաչատուր Աբովյան	1948
Խաչատուր Աբովյանի նորահայտ բանաստեղծություններից	1939
Խաչատուր Աբովյանի «Վերք Հայաստանի» վեպը	1948
«Խելքից պատուհասի» առաջին բեմադրությունը	1945
«Խելքից պատուհասի» բեմական պատմությունից	1951
«Խելքից պատուհասի» հայերեն թարգմանությունները	1945

Խմբագրած աշխատանքներ

Աբովյան Խ. Ընտիր երկեր: Հ. 1—2	1939—1940
Հախվերդյան Լ. Հ. Քատերագիտական բառարան	1986
Հովհաննիսյան Հովհ. Երկերի ժողովածու. Հ. 1	1937
Հովհաննիսյան Հովհ. Երկերի ժողովածու. Հ. 2	1964
Հուշեր Արա Սարգսյանի մասին	1990
Նար-Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1—7	1938
Շեքսպիրական: Հայկական Շեքսպիրյան տարեգիրք. Հ. 1—7	1966
Շեքսպիր. Քրոնիկներ. Հ. 1—2	1972
Վարդան Աճեմյան	1977
Փափաղյան Վրթ. Ընտիր երկեր. Գիրք 1—2	1939
Խմբագրի կողմից. Աբովյան Խ. «Ընտիր երկերում»	1940
Խմբագրի կողմից. «Շեքսպիրական» տարեգրքում	1966
Խոսք հայ արվեստին նվիրված միջազգային գիտաժողովի փակ- ման առիթով	1985

Խոսքի հմայքը	1986
Միածանը փեշերին: (Մարո Մարգարյանի ծննդյան 60-ամյակը)	1976
«Կենդանի դիակի» բեմական պատմությունից...	1953, 1955, 1978
Կյանքի դասերը	1984
«Հազարան բլրուլի» երկու տարբերակը	1986
Համլետը նորից հայ բեմի վրա	1947
Հայ գրականությունը XIX դարի առաջին կեսում	1949
Հայ թատրոնի պատմության պերիոդիզացիայի հարցերից	1953
Հայ մեծ լուսավորիչ Խաչատուր Աբովյան	1948
Հանդիպում հին ծանոթների հետ	1964
Հանուն ռեալիստական թատրոնի	1949
Հաջող արշավանք Շեքսպիրի դեմ	1980
Հասմիկ	1954, 1970
Հարցազրույց Երևանի շեքսպիրյան դրադարանի և կինոտրոնի հիմնադիր Ռուբեն Զարյանի հետ	1974, 1975
Հովհաննես Ծիրազ	1943
Հովհ. Հովհաննիսյանի մի բանի անհայտ ձևագրեր	1937
Հովհ. Մասեհյանը Շեքսպիրի թարգմանիչ	1965
Հրաշալի վաթսուամյակ: (Հովհ. Ծիրազի ծննդյան առթիվ)	1974
Հրաշյա ներսիսյան	1964, 1970, 1972
Հուշապատում. Գիրք 1—3	1975
Ճանապարհ գեպի Պարթևնոն	1958
Ճշտումներ և լրացումներ	1984, 1985
Մայրամուտից առաջ	1988, 1990
Մարինտա Շահինյանի «Հիդրոցենտրալ» վեպը	1933
Մեծ դիմակայություն	1989
Մեր ժողովրդի մեծ բարեկամը	1990
Մի դեր՝ երեք կատարում	1961
Մի դիմանկարի պատմությունից	1965
Մի էջ «Խելքից պատուհասի» բեմական պատմությունից	1945
Մի էջ հայ դեմոկրատական էսթետիկայի պատմությունից	1955
Մի հանդիպում Նատալյա Ուժվիի հետ	1955
Մի մոռացված գրող: (Գաբրիել Տեր-Հովհաննիսյանց)	1938
Մի նորահայտ պիեսի մասին	1952

Մի վերանայած նախապաշարում	1974
Մի քանի խոսք. Արուվյան Խ. «Վերք Հայաստանի» գրքում	1939
Մինաս-Նկարիչը, մարդը, մեր բարեկամը	1975
Միրզա Ֆաթալի Ախունդովը և Խաչատուր Արուվյանը	1938
Մ. Լերմոնտովի «Մեր ժամանակի հերոսը» հայերեն	1935
Յոթ ղեմանկար: [Էջեր հայ թատրոնի պատմությունից]	1992
Նա մարդ էր	1964
Նայելով երկրորդ անգամ	1973
Նար-Դոս	1938
Նեկրասովը գրաքնական կալանքի տակ	1938
Ներկայացումից առաջ և հետո: [Ակակի Խորավայի Պեպոն]	1956
Նորի հաղթանակը	1950
Նոր նյութեր Արուվյանի կենսագրության համար	1948
Նոր շրջան: (Հայ գրականությունը XIX դարում և XX դարի սկզբ- րում): Գիրք 1	1940
Նոր տվյալներ Արուվյանի կյանքի մասին	1940
Նոր տվյալներ Արուվյանի կյանքից	1948
Նրա շահած աշխարհը	1981
Շեքսպիրը հայ իրականության մեջ	1965
Շեքսպիրը և հայերը	1967
Շեքսպիրի հայրենակիցը Համլետի դերում: [Պոլ Սկոֆիլդ]	1956
Շեքսպիրի հետ	1976
Շեքսպիրյան հայկականը	1967
Ողջույն քեզ, նոր կյանք...	1951
Ո՞վ է Արուվյանը	1938
Չառաքված նամակ: [Գր. Բոյաջևին]	1969
Չարենցի հետ	1957
Չարենցյան մասունքներ	1987
Չկայացած պաշտպանություն	1979
Պայազատի մասին	1934
Պայքար հայ թատրոնում Մաքսիմ Գորկու գրամատուրգիայի համար	1954
Պայքար ռեալիզմի համար հայ թատրոնում	1953
Պայքար ռուս գրամատուրգիայի համար հայ թատրոնում	1954

Պայքար Օստրովսկու համար	1953
Պավլո Տիլինայի մոտ	1956
Պատասխանում է պրոֆ. Ռ. Զարյանը	1969
Պետրոս Դուրյանի «Տաղերը»	1939
Պոեզիայի և սոցիալիստական ուսուցիչի հարցերի շուրջը	1933
Պոետապոլի կողմնակիցները	1976
Ռեալիզմի համար պայքարը հայ թատրոնում	1953
Ռեժիսորը, գերասանը, դարձյալ ռեժիսորը	1979
Ռ. Զարյանի ելույթից	1946
Ռուս թատրոնի դասականը: [Ա. Ն. Օստրովսկու ծննդյան 150-ամ- յակի առթիվ]	1973
Ռուս-հայ գրական կապերի շուրջը	1950
Սարյանը շարունակվում է	1980
Սիրանույշ 1954, 1956, 1957	
Սիրանույշ՝ շեքսպիրագետը	1964
Սիրանույշը իր Համլետի մասին	1946
Սողոմոն Տարոնցու «Սերունդների երգը»	1934
Սովետահայ կոմեդիայի հարցերից	1952
Սովետահայ նշանավոր դերասանուհին: (Արուս Ոսկանյանի մասին)	1954
Սունդուկյան Գ. Երկերի լիակատար ժողովածու. Հ. 1—3. /Տեքստի պատրաստում և ծանոթագր./	1951
Սունդուկյանը և մեր վարպետները	1950
Սունդուկյանի երկերի մի հատորյակը վրացերեն	1950
Սուրեն Սպանդարյանը թատրոնի և դրամատուրգիայի մասին	1952
Վահան Տերյանի մի ձեռագիրը	1937
Վահան Տերյանի նորահայտ բանաստեղծություններից	1945
Վահրամ Թերզիբաշյան	1973
Վահրամ Փափազյան	1972
Վահրամ Փափազյանի Օթելլոյի գնահատության հարցի շուրջ	1964
Վաղ շրջանի նար-Դոսը	1934
Վաստակ, որ արժանի է բարձր գնահատության: [Գառնիկ Ստե- փանյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ]	1969
Վարդան Աճեմյանը և իր սաները	1976
Վերջին դերը: (Արուս Ոսկանյանի ծննդյան 65-ամյակի առթիվ)	1954

Վերջին հանդիպում [Վահրամ Փափազյանի հետ]	1968
Վերջին ստեղծագործությունը: (Խ. Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակի նախօրյակին)	1955
Վիթխարի երևույթ: (Հակոբ Կոջոյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ)	1983
Վիպասանի ձեռագրերի աշխարհում: [Նար-Դոսի մասին]	1936
Վրթանես Փափազյան	1955
Վրթանես Փափազյանի «Գոյություն կոիվ» անավարտ վեպը	1940
Վրթանես Փափազյանի գրական ժառանգության շուրջը	1938
Տարերբը՝ հայկական: (Վահրամ Փափազյան—100)	1988
Տիգրան Հախումյան	1972
Փափազյան	1988
Փափազյանը և Համլետը	1974
Փոքր թատրոնը և պայքարը ռեալիզմի համար հայ թատրոնում	1949
Քարերը պետք է խոսեն... (Խ. Աբովյանի մահվան 100-ամյակի նախօրյակին)	1948
Քեթևան Արամյան	1956
Օթելլո: (Երկու տեսարան)	1959
«Օթելլոյի» նոր բեմադրությունը	1970
Օթելլոն Վահրամ Փափազյանի կատարմամբ	1947
Օլգա Գուլազյան (Բեմական գործունեության 50-ամյակի առթիվ)	1951
Pratarmé. Bachclintanas F. „Sauléta lyra“ գրքում	1983
Арус Восканян	1957
Всегда в поисках: /О новом театре «Дружба»/	1966
[Второй международный симпозиум по армянскому искусству]	1978
Два слова. В кн.: Аракелян Г. «Правда» и вопросы армянской культуры	1978
Издание сочинений Нар-Доса	1938
К вопросу о первой постановке «Горе от ума» Грибоедова	1954
Мемуары Ваграма Папазяна	1965
О творчестве Габриела Сундукяна и его связях с русской, грузинской и азербайджанской литературой	1957
Петрос Адамян:	1985

[Предисловие]. В кн.: Абовян Х. «Стихотворения»	1948
Прекрасный путь: [О Вардане Ачемяне]	1977
Рачья Нерсисян	1971
Ред.: Дарьян В. А. Восхождение Хачатура Абовяна на Арагат	1980
С полотнами Галенца наедине	1969
Сундукян Габриел Мкртычевич (1825—1912)	1965
Хачатур Абовян	1938
Хачатур Абовян—великий сын армянского народа	1955
Шекспир Адамяна	1964
Шекспир и армяне	1981

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Հայաստանի ԳԱԱ ակադեմիկոս Ռուբեն Վարսովի Զարյանի կյանքի և գործունեության հիմնական տարեթվերը	5
Կյանքի, մանկավարժական, գիտական և հասարակական գործու- նեության համառոտ ակնարկ	11
Գրականություն Ռ. Վ. Զարյանի կյանքի և աշխատությունների մասին	26
Աշխատությունների ժամանակագրական ցանկ	48
Աշխատությունների այբբենական ցանկ	86

СОДЕРЖАНИЕ

Основные даты жизни и деятельности академика Националь- ной Академии Наук Армении Рубена Варсовича Заряна.	8
Краткий очерк жизни научной педагогической и общест- венной деятельности	19
Литература о жизни и трудах В. Р. Заряна	26
Хронологический указатель трудов	48
Алфавитный указатель трудов	86

ՌՈՒԲԵՆ ՎԱՐՈՍԻ ԶԱՐՅԱՆ

РУБЕН ВАРОСОВИЧ ЗАРЯН

Կենսամատենագիտություն № 49

Հրատ. խմբագիրներ Լ. Հ. Խաչատրյան, Է. Ա. Սոխիկյան
Տեխ. խմբագիր Զ. Հ. Սարգսյան
Սրբագրիչ Գ. Է. Դերձակյան

Հանձնված է շարվածքի 7. VIII. 1993 թ.: Ստորագրված է տպագրության
23. XI. 1993 թ.: Չափեր $70 \times 108^{1/32}$: Թուղթ №1: Տառատեսակ «գրքի սո-
վորական», բարձր տպագրություն: Պայմ. 4,2 մամ., տպագր. 6,0 մամուլ:
Ներկ. մամուլ 4,2: Հրատ.-հաշվարկ. 4,23 մամուլ: Տպարանակ 300: Պատ-
վեր № 91: Գինը՝ պայմանագրային:

Հ ԳԱԱ հրատարակչություն, 375019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24 գ:
Издательство НАН Арм, 375019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24 г.

Հ ԳԱԱ հրատարակչության տպարան, 378410, ք. Աշտարակ 2:

Типография Издательства НАН Арм., 378410, г. Аштарак, 2.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0064074

20 h
[10 pp.]

A i
19463